

^HMEDENİ USUL HUKUKUNDA İRADİ TARAF DEĞİŞİKLİĞİ (HMK m. 124)*

Yrd. Doç. Dr. Tolga AKKAYA**

GİRİŞ

Daha evvel Türk Hukukunda iradi taraf değişikliğine ilişkin yasal bir düzenleme bulunmadığından, uygulama da buna paralel olarak iradi taraf değişikliğini kabul etmemekteydi. Yargıtay'a göre, ıslah yoluyla dahi davanın tarafını değiştirmek mümkün değildir. Yargıtay, dava açan kişinin, diğer tarafın, taraf sıfatı bulunup bulunmadığını özenle araştırması gerektiğini, ıslahın ancak davanın mevcut tarafları bakımından sonuç doğurabileceğini, tarafın değiştirilmesi halinde ortada o tarafla ilgili bir davanın kalmayacağını kabul etmektedir (4.5.1978 tarih 4/5 sayılı YİBK)¹. Hukuk Muhakemeleri Kanunu ise, ayrı bir hükümlerle, davada tarafın değişmesine yol açan haller arasına iradi taraf değişikliğini de eklemiştir. Bu çalışmanın konusu, iradi taraf değişikliğinin anlamını, mümkün olduğu halleri ve yargılama ve taraflar açısından doğurduğu sonuçları incelemektir. Hukuk Muhakemeleri Kanununda, her ne kadar iradi taraf değişikliği halleri düzenlenmiş ise de bu konudaki uygulamanın ne yönde geliştiği incelenmeye muhtaçtır ve iradi taraf değişikliğinin sonuçları konusunda açık bir hüküm bulunmamaktadır. İradî taraf değişikliğinin usul hukukuna ilişkin sonuçları, bakı-

^H Hakem incelemesinden geçmiştir.

* Bu çalışma, 3 Mayıs 2014 tarihinde, Malatya'da, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde düzenlenen Hukuk Muhakemeleri Kanunu Sempozyumunda sunulan bildiri geliştirilerek ve genişletilerek, makale olarak hazırlanmıştır.

** Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Usul ve İcra-İflâs Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

¹ Yargıtay uygulaması ve eleştirisi hakkında detaylı bilgi için bkz. **Yılmaz**, İslah, s. 352 vd., özellikle 365-368.

mından dikkate değer tarafı, iradi taraf değişikliğinden sonraki dönem için, daha evvel yapılmış usul işlemlerinin etkisi veya bu işlemlerinin taraflar açısından bağlayıcı olup olmayacağıdır.

I. TARAF DEĞİŞİKLİĞİ KURUMU

Taraf değişikli, açılmış ve görülmekte olan bir davada, davanın taraflarından birinin davadan ayrılması ve onun yerini “üçüncü kişinin” almasıdır². Taraf değişikliğinin bu dar tanımının yanında, daha geniş anlamda, mevcut tarafların yanına yenilerinin eklenmesi (tarafın genişletilmesi diyebiliriz) de taraf değişikliği olarak kabul edilebilir. İkinci durumda, davanın bir tarafında taraf sayısında bir artış meydana gelmektedir. Bu durum taraflar arasında dava arkadaşlığı oluşması şeklinde ortaya çıkmaktadır³.

Dava açılmasıyla bir davanın tarafları da belirlenmiş olur. Kural olarak, dava açıldıktan sonra, artık davacının dilekçesinde yanlış göstermiş olduğu davalı tarafı, doğrusu ile değiştirme imkanı yoktur⁴. Bu durumda olası sonuç, davalının taraf sıfatının bulunmaması sebebiyle davanın reddine karar verilmesidir. Böyle bir durumda medeni usul hukuku bakımından davacının başvurabileceği yollar, davadan feragat, davayı geri almak veya davayı takip etmeyerek dosyanın işlemde kaldırılmasını ve sonrasında davanın açılmı sayılmasını sağlamak ve doğru kişiyi taraf olarak göstererek ayrı bir dava açmaktır. Ancak bu işlemler hem davacı bakımından aleyhe sonuçlar doğurmaktadır hem de mahkemelerin iş yükünü gereksiz artırdığı için genel olarak bütün yargılamaları olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla istisnai bazı durumlarda taraf değişikliğine izin verilmesinde, davanın taraflarının hak arama hürriyetinin ve hukuki dinlenilme hakkının sınırlandırılmaması şartıyla, usul ekonomisi bakımından hukuki yarar bulunmaktadır.

Taraf değişikliği, usul ekonomisinin gerçekleştirilmesine ve yargılamanın basitleştirilmesine hizmet etmektedir. Usul ekonomisinin sağlanması,

² Gross/Zuber, s. 894; Schwander, s. 695; Sascha s. 690; Roth, s. 2978.

³ Yılmaz, s. 346; Roth, s. 2978; Sascha, s. 690; Gross/Zuber, s. 894; Alangoya, davanın taraflarına yenilerinin eklenmesini taraf değişikliği olarak değerlendiremeyeceği ve iradi taraf değişikliğine ilişkin hükümlerin burada uygulanamayacağı kanısındadır. Bkz. Alangoya, Taraf Değişiklik, s. 22, 56, 71 vd.

⁴ Gross/Zuber, s. 894-895; Schwander, s. 695.

özellikle taraf sıfatında yanılıgı sonucu yanılıgı kişi veya kişilerin taraf olarak gösterilmesi halinde anlam kazanmaktadır⁵. Uygun hallerde, taraf değişikliğine izin verilmek suretiyle, mevcut uyuşmazlıklar daha önce açılmış ve görölmekte olan dava içinde çözümlenerek, yeni bir dava için harcanacak emek ve giderlerden tasarruf edilebilmektedir. İradi taraf değişikliği, konusu ve sebebi aynı olan yeni bir dava açılması ve farklı bir hakim tarafından karar verilmesi ihtimalini ortadan kaldırarak, dava hakkında daha önce inceleme (tahkikat) yapmış hakim tarafından davanın yürütülmesine imkan tanıdığından, sadece usul işlemlerinin şeklen tekrarlanmasını önlemekle kalmayıp, bir yandan yargılama süresinin uzamasını engellemekte, diğer yandan daha isabetli kararlar verilmesini desteklemektedir.

II. TARAF DEğİŞİKLİğİNİN MÜMKÜN OLDUğU HALLER

Taraf değişikliği kanunda öngörölen bazı haller gerçekleştiğinde kendiliğinden (ipso iure) meydana gelebileceği gibi, bu çalışmanın da konusunu oluştan iradi taraf değişikliğinin türlerinden biri olarak da karşımıza çikabilir. Bu nedenle aşağıda öncelikle zorunlu ve iradi taraf değişikliği kavramları özetlenmiş, daha sonra iradi taraf değişikliğinin mümkün olduğu haller üzerinde durulmuştur.

Taraf değişikliği, kanunun öngördüğü hallerde kendiliğinden (ipso iure) gerçekleşmekteyse zorunlu (kanuni) taraf değişikliğinden, buna karşılık, kanunun öngördüğü belirli hallerde bir tarafın talebi ve karşı tarafın kabulü ya da mahkemenin izni ile gerçekleşmekte ise iradi taraf değişikliğinden söz edilir. Örneğin, malvarlığına ilişkin davalarda, dava devam ederken taraflardan birinin ölmesi halinde, taraf ehliyeti sona eren taraf yerine mirasçılarını geçer ve dava onlar tarafından veya onlara karşı yürütölür. Bu hukuki sonuç maddi hukuktan kaynaklanmaktadır⁶. Dava mirasçılar tarafından miras ret veya kabul edinceye veya mirasın reddi için öngörölen süre sona erinceye kadar ertelenir (HMK m. 55). Buna göre, üçüncü kişi kendiliğinden aktif veya pasif taraf sıfatını kazanır.

Zorunlu taraf değişikliğine bir başka örnek, HMK'nın 125. maddesinde düzenlenen dava konusunun, dava açıldıktan sonra, davalı tarafından üçüncü

⁵ Sascha, s. 690.

⁶ Spühler/Dolgi/Gehri, s. 81.

kişiyi devredilmesi durumundaki taraf değişikliğidir⁷. Buna göre, dava açıldıktan sonra, davalı, dava konusu hakkı veya şeyi üçüncü kişiye devrederse, davacı isterse, devreden tarafla olan davasından vazgeçerek dava konusunu devralmış olan kişiye karşı davaya devam eder (HMK m. 125, I, a). Bu hükme göre, her ne kadar taraf değişikliği davacının talebi ile gerçekleşmekte ve dolayısıyla iradi gibi gözükmekte ise de aslında bu tür bir taraf değişikliğine yol açan, davacının dava açarken tarafı yanlış göstermesi ve daha sonra onu değiştirmek istemesi değildir, bilakis dava konusunun davacının iradesi dışında davalı tarafından üçüncü kişiye devredilmesi, onun bu davayı üçüncü kişiye yöneltmesini adeta zorunlu kılmaktadır. Dava konusunun devredilmesi halindeki taraf değişikliği, değişiklik talebinde bulunan davacının tarafı yanlış göstermesine neden olan bir hatasından, kusurundan veya keyfi davranışından kaynaklanmamaktadır. Bu nedenle, dava konusunun devredilmesi sebebiyle taraf değişikliği talebi, ne karşı tarafın rızasına ne de mahkemenin iznine bağlı kılınmıştır. Ayrıca, dava devam ederken davacı tarafından dava konusunun devredilmesi durumunda, devralmış olan kişi, görülmekte olan davada davacı yerine geçer ve dava kaldığı yerden devam eder (HMK m. 125, II). Bu hükme göre, davacı taraftaki değişiklik kendiliğinden ve karşı tarafın veya mahkemenin iznine gerek olmaksızın gerçekleşir.

Davanın taraflarından birinde değişiklik, kendiliğinden değil, bir tarafın talebi üzerine karşı tarafın rızası veya mahkemenin izni ile gerçekleşmekte ise, iradi taraf değişikliği söz konusudur⁸. Örneğin, HMK'nın 124. maddesine göre, iradi taraf değişikliği, kural olarak, ancak karşı tarafın açık rızası ile gerçekleşebilir.

Zorunlu taraf değişikliğini iradi taraf değişikliğinden ayıran özelliği, taraf değişikliğinin belirli hallerde kendiliğinden veya tarafın talebi ile karşı tarafın rızasına veya mahkemenin iznine gerek olmaksızın gerçekleşmesidir.

⁷ Dava konusunun devredilmesi halindeki taraf değişikliğinin geniş anlamda iradi taraf değişikliği olarak değerlendirilebileceği, ancak iradi taraf değişikliğinden asıl kastedilenin HMK m. 124'de düzenlenen haller olduğu yönünde bkz. **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s. 306.

⁸ Karşı tarafın veya tüm tarafların rızasıyla taraf değişikliğine izin verilen hallerde, iradi taraf değişikliğinin mevcut olacağı yönünde bkz. **Rechberger/Simotta**, s. 344.

İradi taraf değişikliğinde ise, öncelikle taraflardan birinin bunu talep etmesi ve karşı tarafın rızası veya mahkemenin izni gerekir.

Yukarıda da zikredildiği üzere, daha önce iradi taraf değişikliğine ilişkin yasal düzenleme olmadığı için, dava açan kişinin kendisinin veya karşı tarafın taraf sıfatında yanılması halinde, taraf değişikliğine izin verilmemekteydi. Bununla beraber, Yargıtay “temsilde hata” olarak nitelendirdiği durumlarda, iradi taraf değişikliğine izin verilmesi gerektiğini kabul etmekteydi. Bu durum, daha çok devlet aleyhine açılan davalarda devleti temsil eden tüzel kişilikte yanılma olması halinde ortaya çıkmaktaydı. Örneğin, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı yerine Sosyal Güvenlik Kurumu İl Müdürlüğünün taraf gösterilmesi halinde, davacının talebi üzerine davalı taraf değişikliğine izin verilmekteydi. Bununla birlikte ölmüş kişiye karşı dava açılması halinde, davanın mirasçılara karşı devam ettirilmesi kabul edilmemekteydi ve davacının yeniden dava açması gerekmekteydi. Yargıtay, yasal bir düzenleme bulunmaması nedeniyle, ölmüş kişiye karşı dava açılması halinde, iradi taraf değişikliğinin caiz olmadığını görüşmekteydi.

İradi taraf değişikliğinin hukuki niteliği konusunda, öğretide esas olarak iki görüş ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre, iradi taraf değişikliği hukuki niteliği bakımından bir dava değişikliğidir. Zira, davacı ve davalı sıfatı, dava sebebinin bir bölümünü oluşturur ve taraflardan birinin değiştirilmesi dava sebebinin değiştirilmesi anlamına gelir. Yeni bir dava sebebinin ortaya çıkması nedeniyle, aynı yargılamada dolaylı olarak yeni bir talebin ileri sürülmesi söz konusu olmaktadır⁹. Dava değişikliği olarak kabul edilmesi sebebiyle, kabul edilebilirlik koşullarının bulunması halinde, davanın tarafı olmayan üçüncü kişi, bazı hallerde rızası dışında da görülmekte olan davaya dahil edilebilmektedir. Burada taraf değişikliğinin davacı veya davalı tarafta olmasının önemi yoktur¹⁰.

Bir başka görüşe göre ise, iradi taraf değişikliğinin kabul edilebilirliği, davanın geri alınması teorisi ile açıklanmaktadır. Buna göre, iradi taraf değişikliği önceki tarafın davasını geri alması veya ona karşı açılan davanın

⁹ Üstündağ, s. 390.

¹⁰ Alman İmparatorluk Mahkemesi ve onu takip eden Alman Federal Yüksek Mahkemesi'nin görüşü için bkz. Roth, s. 2979.

geri alınması ve üçüncü kişi tarafından yeni dava açılması veya üçüncü kişiye karşı yeni bir dava açılmasıdır. Bu görüşe yöneltlen başlıca eleştiri daha evvel dava açılması ve derdest davada yapılan işlemler ile ortaya çıkan usuli sonuçların yeni davada değerlendirilmesine imkan tanımaması ve ayrıca ikinci derece (istinaf) mahkemelerinde iradi taraf değişikliğini kabul etmemesidir¹¹.

III. İRADI TARAF DEĞİŞİKLİĞİNİN MÜMKÜN OLABİLECEĞİ HALLER

İradi taraf değişikliği, aslında taraf sıfatı olmayan bir kişi tarafından dava açılması veya taraf sıfatı olmayan bir kişiye karşı dava açılmış olması halinde, gerçekte taraf sıfatına sahip olan kişi tarafından davanın yürütülmesi ihtiyacı doğduğundan gereklidir¹². Başka bir deyişle, iradi taraf değişikliği, tarafların dava dilekçesinde yanlış gösterilmesi halinde gündeme gelir.

Kanımızca, dava dışında, çekişmesiz yargı işi olarak nitelendirilen durumlarda da iradi taraf değişikliğine izin veren HMK m. 124 hükmünden kıyasen yararlanmak mümkündür. Zira, çekişmesiz yargı işlerinde niteliğine uygun düştüğü ölçüde basit yargılama usulünün uygulanacağı düzenlenmiştir (HMK m. 385, II). Yine basit yargılama usulü hakkında hüküm bulunmayan hallerde ise yazılı yargılama usulüne ilişkin hükümler uygulanır (HMK m. 322, I). Buna göre, bir çekişmesiz yargı işinde, dilekçede ilgilinin gösterilmesinde hata edilmiş, ve bu hata HMK'nın 124. maddesi çerçevesinde düzeltilebilecek nitelikteyse, iradi taraf değişikliği hükümleri kıyasen uygulanabilmelidir. Örneğin, davacının maliki olduğu parsel için tapu kaydının beyanlar hanesinin nüfus kaydına göre düzeltilmesi isteğiyle Hazineyi taraf göstererek dava açtığı bir olayda, Yargıtay, talebin bir çekişmesiz yargı işi olduğunu, tapu kayıtlarını tutmakla görevli ve sorumlu organın tapu sicil müdürlükleri olduğunu, bu nedenle bu tür taleplerde tapu müdürlüklerinin ilgili sıfatıyla yer alması gerektiğini belirttikten sonra, HMK'nın 124. maddesi uyarınca iradi taraf değişikliğinin mümkün olabileceği yönünde karar vermiştir¹³.

¹¹ Roth, s. 2979; Üstündağ, s. 391.

¹² Williseger, s. 111.

¹³ 1. HD, 18.6.2013, 7827/10161 (Ateş, C. I, s. 935).

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre iradi taraf değişikliği, karşı tarafın rızasıyla veya hakimin izniyle olmak üzere iki şekilde söz konusu olabilir. Hukuk Muhakemeleri Kanununun 124. maddesinde öngörülen bu imkan dışında, ıslah yoluyla iradi taraf değişikliği mümkün değildir. Zira hem 4.5.1978 tarih 4/5 sayılı YİBK buna izin vermemiş hem de HMK'nın 124. maddesinde taraf değişikliğinin ancak karşı tarafın açık rızasıyla veya kanunda özel hüküm bulunması halinde mümkün olabileceği düzenlenmiştir. Özellikle Kanun'un lafzının aksine yorumundan bu sonuca varılabileceği kanısındayız¹⁴.

A. Karşı Tarafın Rızasıyla Taraf Değişikliği

Tarafın dava dilekçesinde yanlış gösterilmesi halinde, hem davacı hem de davalı tarafta, kural olarak, ancak karşı tarafın açık rızasıyla iradi taraf değişikliği mümkündür. Zira, iradi taraf değişikliği halinde özellikle davalı tarafın savunma hakları kısıtlanmaktadır¹⁵. Karşı tarafın rızasıyla iradi taraf değişikliğinin, tasarruf ilkesi sebebiyle, maddi hukukta da dayanağı bulunduğu ileri sürülmektedir. Zira, hem tarafın dava konusu üzerinde tasarruf yetkisi bulunmaktadır hem de özel hukuk uyumsuzluğu bakımından irade serbestisi ilkesi geçerlidir¹⁶. Bu görüşe göre, karşı tarafın rızasıyla iradi taraf değişikliği, genellikle, mülkiyet hakkına sahip olan kişi yerine, intifa hakkı veya diğer sınırlı ayni hak sahibine veya finansal kira sözleşmesinde kiracıya karşı dava açılması halinde sözkonusu olur.

Davacının davalı tarafı değiştirmek istemesi halinde, sadece görülmekte olan davanın davalısının açık rızası yeterlidir; yeni davalının rızasının

¹⁴ **Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım**, s. 125; **Karlı**, s. 686; Aksi kanaatte olmakla birlikte, madde gerekçesinde ıslah ile taraf değişikliği yapılamayacağı belirtildiğinden, iradi taraf değişikliğinin ıslah ile mümkün olmadığı yönündeki görüş için bkz. **Sungurtekin Özkan**, s. 199. HMK m. 124 ile artık iradi taraf değişikliği mümkün olabileceğinden, ıslah ile taraf değişikliğinin mümkün olup olmadığının tartışılmasına gerek kalmadığı yönünde bkz. **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s. 617. HMK m. 124'e göre, iradi taraf değişikliğinin yapılabildiği haller dışında, ıslahla tarafın değiştirilebileceği yönünde bkz. **Yılmaz**, s. 1006. ıslah ile davalı tarafın değiştirilebileceği yönünde bkz. **Postacıoğlu**, s. 124 vd.; **Kuru**, C. I, s. 1206.

¹⁵ **Williseger**, s. 111.

¹⁶ **Livschitz**, s. 355.

bulunup bulunmaması ise önemli değildir. Zira, mevcut davalının rızasının bulunması halinde, bu, usulüne uygun bir davanın geri alınması işlemi olarak değerlendirilmelidir. Ayrıca aleyhine dava açılan kişinin rızasının aranması, hukuki korunma talebinin doğasına uygun değildir.

Davacı tarafta değişiklik yapılabilmesi için ise, tüm tarafların rızası gereklidir. Öncelikle önceki davacının bunu talep etmesi gerekir. Zira, onun hak arama talebinden rızası dışından vazgeçtiği kabul edilemez. Dava dilekçesinde taraf olarak gözüken davacının değiştirilmesinin talep edilmesi halinde, ayrıca hem mevcut davanın davalısının (karşı tarafın) hem de yeni davacının rızasının bulunması gerekir. Zira, davacı bakımından, tasarruf ilkesi gereğince kimse kendi lehine olan bir davayı açmaya veya açılmış olan bir davayı sürdürmeye zorlanamaz¹⁷. Davalı bakımından ise, davanın esası hakkında karar verilmesinde hukuki yararı söz konusudur¹⁸.

B. Hakimin İzniyle Taraf Değişikliği

İradi taraf değişikliği, kural olarak, karşı tarafın rızasıyla gerçekleşebilmekteyse de, her halükarda mutlaka karşı tarafın rızasını aramak, yargılamanın kaderini aslında taraf olmaması gereken bir kişinin rızasına bırakılmasına ve dolayısıyla mevcut yargılamanın uzamasına veya yeni davalar açılmasına neden olabilir¹⁹. Karşı tarafın rızasının alınmadığı hallerde, iradi taraf değişikliği belirli şartların var olması durumunda, hakimin izniyle de gerçekleşebilir. Bunlar HMK'da maddi hata nedeniyle tarafın değiştirilmesi, dürüstlük kuralına aykırı olmayan değişiklik talebi ve kabul edilebilir yanlıgı sebebiyle iradi taraf değişikliği olmak üzere üç başlık altında toplanmıştır. Ancak, öğretilerde de isabetli olarak dikkat çekildiği üzere, iradi taraf değişikliğine imkan tanıyan bu ölçütler birbirlerine pek benzediklerinden, iradi taraf değişikliği sebebi sayılabilecek bu haller aslında iç içe geçmeye elverişli ölçütlerdir²⁰. Başka bir deyişle, çoğu zaman aynı olayda bu ölçütlerden

¹⁷ Roth, s. 2982; Sascha, s. 691; Kale, s. 32.

¹⁸ Sascha, s. 692.

¹⁹ HMK'nın 124. maddesinin Adalet Komisyonu gerekçesinden.

²⁰ Umar, iradi taraf değişikliği hallerinin aynı fıkra içinde düzenlenmesinin daha uygun olacağını ifade etmiştir. Bkz. Umar, s. 372. HMK'nın 124. maddesinin 3. ve 4. fıkralarında farklı hususlar düzenlenmemesine rağmen, farklı fıkralar ile düzenleneme yapıl-

ikisinin (örneğin dürüstlük ve kabul edilebilir yanılğı) bir arada bulunmasının mümkün olduğunu belirtmek gerekir.

1. Maddi Hatadan Kaynaklanan Değişiklik Talebi (Tarafta Düzeltme)

Maddi hatadan kaynaklanan değişiklik talebi, her ne kadar HMK'nın 124. maddesinde iradi taraf değişikliği başlığı altında düzenlenmiş ise de, esasında gerçek anlamda bir taraf değişikliği değildir. Zira bu durumda yeni bir tarafın yargılamaya dahil edilmesi söz konusu değildir²¹. Maddi bir hata nedeniyle tarafın değiştirilmesinden kastedilen, esasen yalnızca şekli bir düzeltme işlemi olup, maddi hukuka ilişkin bir dayanak noktasına sahip değildir. Burada daha ziyade, dava dilekçesinin hazırlanması sırasında, bir tarafın sehven (hata ile) yanlış gösterilmesi(betimlenmesi) durumunda, oluşan maddi hatanın, tarafın isim veya unvanında şekli bir düzeltme yapılarak giderilmesi söz konusudur²². Bu nedenle maddi hata sebebiyle iradi taraf değişikliğini "tarafta düzeltme" veya "tarafta düzenleme" olarak nitelendirmenin daha uygun olacağı kanısındayız.

Doğası gereği, düzeltme işlemi bir tarafın tasvir edilmesi işlemindeki bir düzenlemeden ibarettir ve düzenleme işlemi karışıklığa yol açabilecek her durumda caiz kabul edilmelidir²³. Nitekim HMK'nın 124. maddesinin 3. fıkrasında, maddi hata söz konusu olduğunda, hakim tarafın değişik talebini kabul edeceği emredici bir hükümlerle düzenlenmiştir. Ayrıca HMK'nın 183. maddesine göre de tarafların dava dosyasında bulunan belgelerdeki açık yazı hataları karar verilinceye kadar düzeltilebilir. Keza HMK'nın 304. maddesine göre, hükümdeki yazı hataları taraflardan birinin talebi üzerine veya mahkeme tarafından re'sen düzeltilebilir. Bununla birlikte, tarafın gösterilmesinde maddi bir hatanın var olduğunun kabul edilebilmesi, maddi hata yaptığını iddia eden davacının aslında davasını doğru tarafa yöneltti-

masının böyle bir algı oluşmasına yol açtığı, bu nedenle 3. ve 4. fıkraların birleştirilmesinin daha uygun olacağı yönünde bkz. **Sungurtekin Özkan**, s. 198.

²¹ **Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım**, s. 122.

²² **Sascha**, s. 691; **Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım**, s. 122.

²³ **Gross/Zuber**, s. 895.

ğinin dava dilekçesinden anlaşılabilmesine bağlıdır²⁴. Dava dilekçesinin içeriğinden kimin dava edilmek istendiği anlaşılabilirse, tarafın değiştirilmesinden değil, düzeltilmesinden söz edilmelidir²⁵.

Tarafa düzeltme, “şekli taraf kavramıyla” çelişmemekte, bilakis şekli taraf kavramını tamamlamaktadır. Şekli taraf teorisine göre, dilekçede taraf olarak gösterilen kişiler, maddi hukuk bakımından hakkın sahibi veya yükümlüsü olsun ya da olmasın, derdest davanın tarafı haline gelirler²⁶. Bu teoriye göre, davacı hatalı olarak aslında davayı yöneltmek istemediği bir kişiye karşı dava açmış olsa dahi, buna rağmen o kişi davanın tarafı haline gelir²⁷. İsmi veya unvanı maddi bir hata sebebiyle yanlış gösterilen kişilerin isim veya unvanlarının düzeltilmesi, başka bir deyişle tarafın düzeltilmesi, davacı veya davalı olarak gösterilen kişiye yönelik bir itiraz içermediğinden, taraf sıfatındaki bir yanılığın ortadan kaldırmaya yönelik değildir²⁸.

Tarafın yanlış gösterilmesi yazım hatasına dayanan maddi bir hatadan kaynaklanabilir. Örneğin “Devrim” isminin “Evrım” olarak yazılması, “(A) A.Ş.” yerine, “(A) Ltd. Şti” yazılması yazım hatası sonucu oluşmuşsa maddi hata olarak kabul edilmelidir²⁹.

“Dava dilekçesinin ... Beyaz Eşya San AŞ aleyhine açıldıktan sonra, dilekçe ile davalı ünvanındaki maddi hata niteliğindeki yanlışlığın fark

²⁴ **Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım**, s. 122; **Alangoya**, Tarafa Değişiklik, s. 25.

²⁵ **Erişir**, s. 126.

²⁶ Maddi ve şekli taraf teorisi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Alangoya**, Tarafa Değişiklik, s. 26-36.

²⁷ **Üstündağ**, s. 387.

²⁸ **Sascha**, s. 691.

²⁹ “Neticeten, asıl dava dosyasında, davalı olarak “D... Ltd. Şti.” ünvanlı şirketin gösterilmesinin, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 124/2. maddesi uyarınca kabul edilebilir bir yanılığa dayandığı, davanın yöneltmek istendiği şirketin ünvanının “D... San Tic. Ltd. Şti.” olduğu anlaşılmaktadır. Anılan nedenle, 6100 sayılı HMK’nın 124. maddesi uyarınca, davalı tarafın yanlış gösterilmesi kabul edilebilir yanılığa dayandığından, davacı vekiline, “D... Ltd. Şti” olarak gösterilen tarafı, “D... Ltd. Şti.” şeklinde düzelterek değiştirmesi için uygun süre verilmeli, neticeye göre, doğru hasma usulüne uygun şekilde dava dilekçesi tebliğ edilerek taraf teşkili sağlanmalı, ardından davanın esasına girilmelidir. Yazılı şekilde, taraf teşkili usulüne uygun şekilde sağlanmadan davanın esasına girilerek karar verilmesi hatalı olup, bozmayı gerektirmiştir.” 22. HD, 26.3.2013, 2012/18440, 2013/6472 (Legal).

edilerek "... Metal San Tic AŞ" olarak düzeltilmesi, davanın ıslahı niteliğinde kabul edilemez. Nitekim temyiz incelemesi sırasında yürürlüğe giren, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 124/3. maddesinde de, maddi bir hatadan kaynaklanan veya dürüstlük kuralına aykırı olmayan taraf değişikliği talebinin, karşı tarafın rızası aranmaksızın hakim tarafından kabul edileceği düzenlemesini öngörmektedir."³⁰

Maddi hata, yanlış bir hukuki değerlendirmeden de kaynaklanabilir³¹. Örneğin, iflas masasına giren malvarlığı haklarıyla ilgili davalarda, taraf olarak iflas eden kişinin gösterilmesi gerekirken, iflas masasının kanuni temsilcisi olan iflas idaresinin taraf olarak gösterilmesi maddi bir hata olarak değerlendirilmelidir. Bunun gibi aşağıdaki Yargıtay kararına konu olayda da yanlış bir hukuki değerlendirmeye bağlı maddi hatanın söz konusu olduğu kanısındayız.

"Dosyadaki mevcut belge ve delillere göre: Z. A. tarafından G. M. 'ya 27.8.1999 tarihinde kendisine ait taşınmazlarını kiraya vermesi ve vekil tutması için vekaletname düzenlendiği, itirazın kaldırılması istemine konu takibin dayanağı 1.1.2008 başlangıç tarihli kira sözleşmesinin Z. A. 'na vekaleten G. M. tarafından imzalandığı, G. M. 'nun almış olduğu vekaletle istinaden Z. A. adına vekil tayin ettiği, dolayısıyla davacı vekilinin G. M. vekili olmayıp Z. A. vekili olduğu anlaşılmaktadır.

Nitekim davacı vekili 1.10.2010 tarihli duruşmadaki beyanıyla davanın Z. A. adına açıldığını, maddi hata sonucu dava dilekçesine vekil G. M. 'nun adının yazıldığını beyan etmiştir. Tüm bu belgeler, takip talebine alacaklı ve dava dilekçesinde davacı isminin Z. A. yerine vekili G. M. yazılmasının maddi hatadan kaynaklandığını göstermektedir.

Hal böyle olunca; yerel mahkemece, H.G.K. 'nca da benimsenen ve aynı hususlara işaret eden Özel Daire bozma kararına uyulmak gerekirken, önceki kararda direnilmesi usul ve yasaya aykırıdır. Bu sebeple direnme kararı bozulmalıdır."³²

³⁰ 10. HD, 29.9.2011, 2010/3265, 2011/12791 (Legal).

³¹ Sascha, s. 691.

³² HGK, 19.9.2012, 6-338/586 (Legal).

2. Dürüstlük Kuralına Aykırı Olmayan Değişiklik Talebi

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 124. maddesinin 3. fıkrasına göre, dürüstlük kuralına aykırı olmayan taraf değişikliği talebi de mahkeme tarafından kabul edilmelidir.

Dürüstlük kuralına aykırı olmayan iradi taraf değişikliğine, temsilcide yanılma sonucunda tarafın yanlış gösterilmesi, yeterince araştırma yapılmış olmasına rağmen taraf sıfatında yanılma durumları ve benzeri haller örnek verilebilir. Buna karşılık, davayı kaybedeceğini anlayan tarafın, davalı tarafı değiştirme talebi dürüstlük kuralına aykırı olacaktır³³.

• Ölmüş kişiye dava açılması

Yargıtay'ın ölmüş kişiye karşı dava açılması halinde hangi şartlarda bu durumun iradi taraf değişikliğine imkan tanıyabileceğine ilişkin farklı ölçütler içeren kararları bulunmaktadır. Bazı dairelere göre, hiç kimse ölmüş ve taraf ehliyeti sona ermiş bir kişiye karşı bu durumu bilerek dava açmaz. Böyle bir dava ancak taraf olarak gösterilen kişinin öldüğünün bilinmemesi durumundan açılmış olabilir. Buna göre, ölmüş kişi aleyhine dava açılması dürüstlük kuralına aykırı bir davranış olarak değerlendirilmemeli ve hakim taraf değişikliğine izin vererek mevcut davanın ölen kişinin mirasçılara karşı devam edebilmesi için mirasçıların davaya katılmasının sağlanması gerekir³⁴. Hukuk Genel Kurulu ve diğer bazı dairelerin görüşlerine göre ise, davacı kendisinden beklenen tüm çaba, özen ve önlemlere rağmen davalının sağ olup olmadığını tespit edememiş ya da tespit edememe durumu bir yanılığa dayanıyor ve açıkça dürüstlük kuralına aykırılık arz etmiyorsa, görülmekte olan davada, daha sonra kendilerine karşı dava açılması muhtemel olan mirasçılara, başka bir deyişle gerçek taraflara karşı davaya devam

³³ Pekcantez/Atalay/Özekes, s. 312.

³⁴ 14. HD, 30.4.2012, 5250/6130; Aynı yönde bkz. 10. HD, 1.4.2013, 12027/6338; "Davacı tarafından, davalının ölmüş olduğunun bilinmemesi mazur görülebilir bir maddi hatadır." 4. HD, 5.12.2012, 16268/18637 (Legal). Belirtmeliyiz ki, ölmüş kişiye dava açılması, maddi hata olarak nitelendirilmemelidir. Zira, bu durumda taraf ehliyeti ve taraf sıfatı olmayan bir tarafın yerini bir başkası alacaktır ve gerçek anlamda tarafta değişiklik olacaktır.

edilebilmelidir³⁵. Davanın açıldığı tarihte, davacının davalının ölmüş olduğunu bilebilecek durumda olmaması halî de bu kapsamda değerlendirilmelidir³⁶.

Kanımızca ölmüş kişiye dava açılması halinde iradî taraf değişikliğine izin verilebilmesi, bu işlemin dürüstlük kuralına aykırı olmamasına bağlı olduğundan, hiç kimsenin, ölmüş bir kişiye bilerek dava açmayı istemeyeceği varsayımı dürüstlük şartı bakımından yeterli sayılmamalı, davacının

³⁵ “Bütün bu açıklamalar karşısında somut olay ele alındığında; davacı, dava konusu taşınmazı gayrimenkul satış vadi sözleşmesi ile davalı olarak gösterilen ölü K.’den değil, dava dışı F. Ö.’den almıştır. Başka bir ifade ile taşınmaz maliki K. bu yeri F.’ye; F. de satış vaadi sözleşmesi ile davacı İ.’ye satmayı vaat etmiştir. Davacının, davalı K. ile bir mesaisi olmadığı gibi, doğrudan muhatap olacak bir ilişkisi de olmamıştır. Davacı, dava açarken taşınmaz maliki olan K.’nin nüfus kaydını temin etmiş, bu kayda dayanarak dava açmıştır. Kayıtta muhatabın TC kimlik numarası olup, ölü olduğuna ilişkin bir kayıt olmadığı gibi davalının gittiği kayıt da gösterilmemiştir. Davacı tam da bu kayda dayanarak dava açmış ise de, dava dilekçesinin muhataba tebliği aşamasında davalı olarak gösterilen K.’nin ölü olduğunun tebligata dercedilmesi üzerine Mahkemeye aynı davalıya karşı açılan başka bir dosyaya celbedilen nüfus kaydında davalının ölü olduğu anlaşılmıştır. Hemen belirtmek gerekir ki, davalının bu kaydındaki TC kimlik numarası ise tamamen farklıdır. Nüfus kayıtlarındaki bu karışıklık nazara alındığında davalının ölü kişiye karşı dava açması durumunun yanılığa dayalı olduğunun ve dürüstlük kuralına aykırı olmadığı kabulü gerekir.” HGK, 11.9.2013, 14-612/1297 (Legal); “...davacının tüm özeni göstermesine rağmen dava açacağı kişiyi doğru tespit edememesi, kısa süre önce kendisiyle işlem yapmış ya da sadece vekiliyle muhatap olunmuş bir işlemde sonra muhatabın ölmesi durumlarında yanlış taraf gösterilmesi dürüstlük kuralına aykırı değilse ortaya çıkan dava ilişkisi sebebiyle daha üstün bir yarar dikkate alınarak yargulamaya gerçek tarafla devam edilmelidir.” 14. HD, 20.9.2012, 7737/10653 (Legal).

³⁶ “Ancak, davalı Harun’un “ölü” olduğu, ne tapu kaydında ne de kadastro tespit tutanağında belirtilmediğine göre; davacı Hazine, doğru olarak husumet yönelttiği tapu maliki Harun’un, dava açıldığı sırada ölü olduğunu bilebilecek bir durumda olmadığı gibi durumdan da haberdar edilmemiştir. Bir başka deyişle, bu gibi durumlarda, belirtilen yasa maddeleri uyarınca, verilecek ara kararlar durumun belirtilmesi, dava şartı noksanlığının giderilmesi ve davanın doğru hasma yöneltilmesi için davacıya imkan sağlanması gerektiği kabul edilmelidir.” 16. HD, 31.1.2013, 2012/9435, 2013/418; Aynı yönde bkz. 16. HD, 3.5.2013, 4462/4858 (Legal); İpoteğin kaldırılması istemiyle mirasçıları yerine ölmüş kişiye dava açılması halinde aynı çözümü kabul eden karar için bkz. 14. HD, 18.6.2012, 7944/8614 (Legal).

davalı tarafı belirlerken yeterince araştırma yapıp yapmadığı ve bu konuda gerekli özeni gösterip göstermediği dikkate alınarak değerlendirme yapılmalıdır.

Bazı Yargıtay dairelerine göre ise, HMK'nın 114/1-d maddesine göre dava şartı olantaraf ehliyetinin noksanlığı, davanın esasına girilmeden önce fark edilmemiş, taraflarca ileri sürülmemiş ve fakat hüküm anında giderilmişse, başlangıçtaki dava şartı noksanlığı nedeniyle dava usulden reddedilmemelidir. Yargılama sırasında davalının mirasçıları davaya dahil edilerek dava şartı eksikliği giderilmiş olacağından, mahkeme iradi taraf değişikliğine izin vererek işin esasını hakkında karar vermelidir HMK m. 115/3)³⁷.

Belirtmeliyiz ki ölmüş kişinin taraf ehliyeti sona erdiğinden, ona karşı dava açılması mümkün değildir. Taraf ehliyeti bir dava şartı olduğundan, taraf ehliyetinin somut olayda mevcut olmadığını taraflar her zaman ileri sürebileceği gibi, mahkeme de bunu davanın her aşamasında kendiliğinden dikkate almalıdır. Dava şartı eksikliği giderilebilecek hususlardan ise, mahkeme, bu eksikliğin giderilmesi için ilgili taraf kesin süre vermeli, bu süre içinde de dava şartı sağlanamazsa, dava şartı yokluğundan usulden davanın reddine karar vermelidir. Bu bağlamda, taraf ehliyetinin eksikliği de, ancak iradi taraf değişikliği yoluyla giderilebilecektir. Buna göre, ölmüş kişiye karşı dava açılmış olması halinde iradi taraf değişikliği, en erken dava şartı olan taraf ehliyetinin taraflardan biri bakımından mevcut olmadığının tespit edilmesi halinde mümkün olabilecektir. Bu durumda iradi taraf değişikliği yoluyla davaya devam edilebilmesi için, mahkeme tarafından verilen kesin süre içinde veya nihai karar verinceye kadar her zaman, ilgili tarafın talepte bulunması mümkün olacaktır. Ancak, taraf ehliyetinin dava şartı olmasından hareketle, hakim kendiliğinden tarafı değiştirmesi mümkün değildir. Zira, taraf ehliyetinin bulunmaması bir dava şartı olarak resen dikkate alınabilirse de, bu eksikliğin giderilebilmesi için tarafın talepte bulunması gereklidir.

- **Yeterince araştırma yapılmış olmasına rağmen tarafın doğru tespit edilememesi**

Tarafın belirlenmesinde gerekli özen ve dikkat gösterilmiş ve yeterince araştırma yapılmış olmasına rağmen, karşı tarafın davranışlarının yanılığını

³⁷ 20. HD, 16.4.2013, 30/4492 (Legal).

teşvik etmesi sebebiyle tarafın doğru olarak tespit edilememesi hali de dürüstlük kuralına aykırılık teşkil etmeyeceğinden, talep üzerine iradi taraf değişikliği mümkün olmalıdır. Örneğin, işveren yerine işveren vekiline karşı dava açılan bir olayda, işveren vekilinin davalı olarak gösterilmesi hatalı ise de, davalılar işveren vekili olarak işveren gibi hareket ederek davacının sıfatta yanılmasına neden olmuşlarsa, bu yanlışlığın kabul edilebilir bir yanılığa dayandığı kabul edilmelidir³⁸.

“Somut olayda, davacı tarafından, dava açılmadan önce, sigortalısına zarar veren davaya konu yolcu motorunun kime ait olduğuna dair araştırma yapıldığı, bu noktada yolcu motorunun gemi sicilinde kayıtlı bulunmaması nedeniyle resmi kuramlardan sahibinin öğrenilemediği, ardından yapılan araştırma ile davalıya ulaşıldığı ancak davalının da bu motorun sahibi olmadığını bildirmemesi üzerine bu kişiye yönelik takip başlatıldığı, yine davalı tarafından takibe yapılan itirazda da, motorun kendisine ait değil ortağı olduğu şirkete ait olduğu hususunun açıklanmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda, davacının dava sırasında taraf değişikliği talebinde bulunması dürüstlük kuralına aykırı bulunmadığından, HMK'nın 124/3. maddesi uyarınca bu talebin kabulü yerine reddine karar verilerek yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmüştür.”³⁹

3. Tarafın Yanlış veya Eksik Gösterilmesinin Kabul Edilebilir Bir Yanılığa Dayanması Sebebiyle İradi Taraf Değişikliği

Hukuk Muhakemeleri Kanununun 124. maddesinin 4. fıkrasına göre, dava dilekçesinde tarafın yanlış veya eksik gösterilmesi kabul edilebilir bir yanılığa dayanmaktaysa, hakim karşı tarafın rızasını aramaksızın taraf değişikliğini kabul edebilir. Belirtmeliyiz ki kabul edilebilir bir yanılığın olarak değerlendirilen haller, aynı zamanda dürüstlük kuralına aykırılık da teşkil etmeyeceğinden, HMK'nın 124. maddesinin 3 ve 4. fıkralarının aradığı şartlar aynı anda gerçekleşmiş olur. Örneğin, Yargıtay kararına konu olan bir olayda, TPAO işyerinde ihale ile temizlik işini üstlenen şirketlerin işçisi

³⁸ 9. HD, 18.12.2012, 29932/43147 Karar için bkz. Ateş, C. I, s. 942.

³⁹ 11. HD, 9.9.2013, 2012/16951, 2013/15163 (Legal).

olarak çalışan davacı işçi, davalı asıl işveren ile işi üstlenen taşeron şirketler arasındaki sözleşmelerin muvazaaya dayandığını iddia ederek, dava tarihindeki kayda göre son taşeron şirketin davalı ÖT şirketi olduğunu belirterek, TPAO ve ÖT şirketleri aleyhine dava açmıştır. Ancak mahkemeye sunulan kayıtlara göre, davacı işçinin ÖT şirketi tarafından davadan önce çıkışının verildiği, davanın açıldığı tarihte ise dava dışı E şirket işçisi olarak çalıştırıldığı tespit edilmiştir. Yargıtay prim kayıtlarını gösteren kayıtların kuruma takip eden aylarda gönderilmesi sebebiyle, işçinin dava açtığı tarihte son hizmeti üstlenen şirketi bilememesini kabul edilebilir bir yanılığın olarak değerlendirmiş ve işçinin iradi taraf değişikliği talebinin kabul edilmesi gerektiği sonucuna varmıştır⁴⁰.

Bu hükme göre, taraf değişikliği taraflardan birinin yerine bir başkasının geçmesi şeklinde gerçekleşebileceği gibi, geniş anlamda, bir tarafın yanına bir başkasının taraf olarak eklenmesi şeklinde de olabilir⁴¹.

• Temsilcide yanılma

Kabul edilebilir bir yanılığın sebebiyle iradi taraf değişikliği, daha ziyade temsilcide yanılma şeklinde ortaya çıkmaktadır. Temsilcide yanılma, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 124. maddesi ile iradi taraf değişikliği düzenlenmeden önce de Yargıtay içtihatları ile kabul edilen bir taraf değişikliği sebebiydi. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonraki içtihatlarda ise temsilcide yanılma dürüstlük kuralına aykırı olmayan bir işlem ve iradi taraf değişikliğine imkan sağlayan bir durum olarak değerlendirilmektedir.

Davanın taraflarını belirlerken, daha doğrusu taraf sıfatlarını tespit ederken yanılma, daha ziyade tüzel kişilerin taraf olarak gösterilmesiyle ilgili olarak, mevzuattaki ve kurumlar arasındaki karmaşık görev ve sorumluluk dağılımından⁴², devletin taraf olduğu davalarda somut olay bakımından

⁴⁰ 9. HD, 21.01.2013, E. 2012/11777, K. 2013/2106 (Ateş, C. I., s. 943).

⁴¹ Pekantez/Atalay/Özekes, s. 313.

⁴² "Davanın, temsilcide yanılığın sebebiyle Türk Telekom Genel Müdürlüğü'ne yöneltildiğinin kabulüyle davacının davasını gerçek temsilci durumundaki Türk Telekom Yardım Sandığına yöneltmesinin sağlanması; bu temsilciye davetiye tebliğiyle davaya katılma ve kendisini savunma olanağı verilmesi, böylece husumete dair eksik tamamlanarak yargı-

devleti temsil eden tüzel kişiliğin belirlenmesindeki karışıklık veya güçlük-ten⁴³, davalı olarak taraf sıfatına sahip tüzel kişilik yerine o tüzel kişiliği temsil eden kişinin gösterilmesinden⁴⁴, gerçekte taraf sıfatına sahip olan kişi

lamaya devam edilmesi olmalıdır.” HGK, 1.2.2012, 2011/9-718, 2012/36 (Legal). “... Mahkemece, davada husumetin Güvence Hesabına yöneltilmesi gerekirken davalı Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketler Birliğince yöneltilmiş olması nedeniyle, husumet yokluğundan davanın reddine karar verilmiştir. ... Öte yandan, 6100 Sayılı HMK’nın 124. maddesinin 3. fıkrası ile “maddi bir hatadan kaynaklanan veya dürüstlük kuralına aykırı olmayan taraf değişikliği talebi karşı tarafın rızası aranmaksızın kabul edilir.” düzenlemesini öngörmekte olup, dava dilekçesinde davalı tarafın yanlış gösterilmiş olması bu çerçevede değerlendirilerek, HMK. 124.madde uyarınca husumetin Güvence hesabına yöneltilmesinin sağlanması gerekirken, yazılı şekilde husumet yokluğundan davanın reddine karar verilmesi, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir.” 10. HD, 14.2.2013, 2012/47, 2013/2175 ve aynı yönde 10. HD., 12.2.2013, 13/2604 (Legal).

⁴³ “Davacı dava dilekçesinde tespit maliki olarak Hazine yerine kadastro müdürlüğüne husumet yönelterek dava açmıştır. Davacının asıl dava etmek istediğinin kadastro müdürlüğü değil, Hazine olduğu belirgin olup; bu durumda temsilcide hata yapıldığı kuşkusuzdur.” 16. HD, 5.7.2012, 5087/6064 (Legal); “... davacı tarafça hukuki el atmadan hangi idarenin sorumlu olacağını bilmemesi, davalı tarafın yanlış gösterilmesi dürüstlük kuralına aykırı olmayıp, kabul edilebilir bir yanılığa dayanmakta olup, karşı tarafın rızası olmaksızın hakim tarafından taraf değişikliği kabul edilmelidir.” 5. HD, 21.1.2013, 2012/25474, 2013/508 (Legal). Benzer kararlar için bkz. 15. HD, 25.10.2011, 5797/6192 (Legal). “Dava konusu taşınmazın cephesinin bulunduğu Anafartalar Caddesinin karar tarihinde ana arter olmadığı, bu nedenle el atılan bölümlerin ilçe belediyesinin bakım ve sorumluluğunda bulunduğu dikkate alınarak dava konusu taşınmazın bulunduğu yer İlçe Belediye Başkanlığı davaya dahil edilerek hüküm kurulması gerektiğinden bahisle mahkeme kararının bozulduğu ve mahkemece bu bozma kararına uyulduğuna göre 6100 sayılı HMK’nın 124. maddesi de gözetilerek, ilçe belediye başkanlığı davaya dahil edilerek, davanın esası hakkında inceleme yapıp karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçelerle davanın husumetten reddine dair hüküm kurulması, doğru görülmemiştir.” 5. HD, 18.6.2012, 5540/1390 (Kazancı).

⁴⁴ “Somut olayda, dava, ayrı bir kamu tüzel kişiliğine sahip Esenkaya Köyü Tüzelkişiliği aleyhine açılması gerekirken Esenkaya Köyü Muhtarı N.E. aleyhine açılmıştır. Hal böyle olunca hasımda değil temsilcide yanılma olduğu ortadadır.” 21. HD, 14.6.2012, 13134/11314 (Legal); “Dava, çaplı taşınmaza el atmanın önlenmesi ve ecrimisil isteklerine ilişkindir. ... Somut olayda, davacının davalı gösterdiği kişinin taşınmazı kullanan dava dışı şirketin yetkilisi olduğu tartışmasızdır. Bu durumda, yukarıda sözü edilen HMK’nın 124. maddesinin 3. ve 4. fıkraları göz önünde tutulduğunda, eldeki davanın dava dışı şirkete yöneltilmesi yerine şirketin yetkilisi olan kişiye yöneltilmesinin kabul

ile taraf olarak gösterilen kişi arasındaki iç ilişkinin bilinmemesinden⁴⁵, tüzel kişiliği bulunmayan kişi topluluklarında (örneğin kat malikleri kurulu), taraf sıfatının yanlış kişiye tevcih edilmesinden⁴⁶, tüzel kişilikler veya ticari işletmeler arasındaki devir ilişkilerinin bilinmemesinden⁴⁷ kaynaklanmak-

edilebilir bir yanılığdan kaynaklandığı sonucuna varılmaktadır.” 1. HD, 22.2.2013, 1687/2475 (Legal).

⁴⁵ “Dosyadaki bilgi ve belgelere göre, davacının Sosyal Güvenlik Kurumu hizmet cetvelinde 22.09.2005 ile 03.08.2011 tarihleri arasında işverenin 129780 sicil numarası ile Nilüfer Vergi Dairesine kayıtlı O... Spor Kulübü Derneği olduğu, davanın ise O... Fabrikaları A.Ş. (O... Spor Kulübü Başkanlığı)’ne yöneltilerek açıldığı anlaşılmaktadır. Somut uyuşmazlıkta, sözkonusu spor kulübü derneğinin, davalıdan ayrı bir tüzel kişiliği olması halinde 6100 sayılı Kanun’un 124. maddesine göre, davacının temsilcide yanılığa dayandığının kabulü gerekir. Mahkemece, davalı şirket ile spor kulübü derneği arasında bağın ya da ilişkinin ve ayrı tüzel kişiliklerinin bulunup bulunmadığı araştırılarak tespit edilmeli, derneğin davalı şirketten ayrı bir tüzel kişiliğinin olması halinde, 6100 sayılı Kanun’un 124. maddesi gereğince davacının temsilcide yanıldığı kabulü ile yöntemine uygun biçimde tebligat yapıp dava gerçek temsilci olan derneğe yöneltilmeli ve davaya devam edilerek elde edilecek sonuca göre karar verilmelidir.” 22. HD. 11.02.2013, 970/2463 (Legal). Benzer bir karar için bkz. 10. HD, 4.10.2011, 2010/3196, 2011/13049 (Legal).

⁴⁶ “Davacı dava dilekçesinde, ana taşınmazda 3. blok 4. kat 8 numaralı bağımsız bölüm maliki olup, bu bloğun çatısının onarımını yaptırması nedeni ile onarım bedelinin yöneticiden tahsilini istemiş; mahkemece pasif husumet yokluğu nedeni ile davanın reddine karar verilmiştir. Mahkemenin karar tarihinden sonra 01.10.2011 tarihinde yürürlüğe giren 6100 sayılı HMK’nun 124. maddesi gereğince davacının yönetici aleyhine dava açmış olması bir yanılığa dayalı olup buna göre projeye uygun olarak yapılması ve onarımının zorunlu olması halinde 3. blok kat maliklerinin yapılan bu onarım giderlerinden sorumlu olacağı dikkate alınarak bu blok kat maliklerinin davaya dahil edilerek tüm deliller toplanıp oluşacak sonuç doğrultusunda bir karar verilmesi için mahkeme kararının bozulması gerekmiştir.” 18. HD, 23.1.2012, 2011/10958, 2012/420 (Legal).

⁴⁷ “... davacı tarafın, dava dilekçesinde davalıyı G S A.Ş. olarak belirttikten sonra parantez içinde “G H S” ibaresini de yazmış olması karşısında, davalı olarak G H S satın alan “G E A.Ş.” yerine “G S A.Ş.”yi göstermesinin kabul edilebilir bir hatadan kaynaklandığının değerlendirilmesi gerekirken, ...” 11. HD., 26.02.2013, E. 2 012/2776, K. 2013/3524; Benzer bir karar için bkz. 11. HD., 22.10.2012, E. 2011/9795, K. 2012/16817 (Ateş, C. I, s. 956).

tadır⁴⁸. Temsilcide hata sebebiyle iradi taraf değişikliği kıyasen icra takiplerinde de uygulanabilir⁴⁹.

• **Tüzel kişiliği olmayan dava açılması**

Yargıtay tarafından kabul edilebilir bir yanılı sayılan diğer durum ise, tüzel kişiliği olmayan kişi topluluklarına karşı dava açılmasıdır.

“Bu yönde husumet yöneltilen Ç... N... Adi Ortaklığının tüzel kişiliği, yani davada taraf ehliyeti yoktur. Hal böyle olunca yukarıda değinilen yasal düzenlemeler çerçevesinde; adi ortaklığı oluşturan tüzel kişiler Ç... İnş. San. ve Tic. AŞ. ve N... Mühendislik A.Ş. ye yöntemince husumet yöneltmesi sağlanıp tüm kanıtları toplandıktan sonra yapılacak değerlendirme sonucuna göre karar verilmesi gerekir.”⁵⁰

“...Somut olayda, davanın, tüzel kişiliği bulunmayan Yalova Valiliği aleyhine açıldığı gözetilmeksizin, anılan idareye dava dilekçesi tebliğ edilerek yargılama yapıp yazılı şekilde hüküm tesis edilmiş olması isabetsiz bulunmuştur. ... Öte yandan, davanın yasal dayanağı, 5510 Sayılı Kanununun 63 üncü maddesi olup, uyumsuzluğun niteliği ve doğduğu tarih gözetildiğinde, husumetin Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığına yöneltilmesi gerektiğinin kabulü gerekir. 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 124/4 üncü maddesindeki; dava dilekçe-

⁴⁸ Yargıtay’ın temsilcide yanılma olarak nitelendirdiği hallere örnek olabilecek kararları için ayrıca bkz. **Yılmaz**, Islah, s. 384-391.

⁴⁹ *“Buna göre alacaklı tarafından tüzel kişiliği olmayan Kozan Devlet Hastanesi’nin bağlı olduğu Sağlık Bakanlığı yerine Kozan Devlet Hastanesi hakkında takip yapılması, maddi hataya ve kabul edilebilir bir yanılıya dayalı olup, dürüstlük kuralına da aykırı olmadığından alacaklının HMK. nun 124/3-4.maddesi uyarınca taraf değişikliği yapmak suretiyle bu yanılışı düzeltmesi mümkündür.”* 12. HD, 20.6.2013, 14166/2330; *“Takibe dayanak faturaların anılan hastane baştabipliği adına düzenlendiği göz önüne alındığında borçlu tarafın yanlış gösterilmesi kabul edilebilir bir yanılıya dayandığından mahkemece HMK. nun 115. maddesinin 2. fıkrası uyarınca takibin Sağlık Bakanlığı’na yöneltilmesi için alacaklıya kesin süre verilmesi, sonucuna göre hüküm tesisi gerekirken yazılı gerekçeyle takibin iptali isabetsizdir.”* 12. HD, 28.6.2013, 19536/24383 (Kazancı); Benzer kararlar için bkz. 12. HD, 28.6.2013, 19536/24383; 12 HD, 2.7.2013, 16343/24693 (Legal).

⁵⁰ 10. HD, 25.3.2013, 4916/5672 (Legal). Aynı yönde, 10. HD, 5.4.2013, E. 2012/10457, K. 2013/6857 (**Ateş**, C. I, s. 951).

sinde tarafın yanlış veya eksik gösterilmesinin kabul edilebilir bir yanılığa dayanması halinde hakimin karşı tarafın rızasını aramaksızın taraf değişikliği talebini kabul edebileceğine dair düzenleme de gözetilerek, söz konusu Kuruma ek dava açılmaksızın davaya dahil edilip savunma ve delilleri toplanarak sonucuna göre bir karar verilmelidir.”⁵¹.

• **Resmi sicil ve kayıtlardaki hataların tarafın yanlış gösterilmesine neden olması**

Ayrıca resmi kayıtlardaki hataların, tarafın yanlış gösterilmesine neden olduğu durumlar da kabul edilebilir yanılığın olarak değerlendirilmelidir. Resmi sicilde adı geçtiği için ilgili olarak gözükken ve taraf olarak gösterilen kişi, bu kayıtların hatalı olmasından dolayı gerçekte taraf sıfatına sahip değilse, davacının tarafı yanlış göstermesi kabul edilebilir bir yanılığın olarak değerlendirilmelidir. Örneğin, tapu iptali ve tescil davası, tapuda malik olarak gözükken kişiye karşı açılmalıdır. Ancak, somut olayda davalı olarak gösterilen kişi, dava tarihi itibarıyla tapuda kayıt maliki olarak gözükmeyle birlikte, taşınmazın mülkiyetinin dava tarihinden kısa bir süre önce kesinleşmiş bir mahkeme kararıyla dava dışı üçüncü kişiye devredilmiş olması halinde, HMK'nın 124. maddesi gereğince bu durum kabul edilebilir bir yanılığın olarak değerlendirilmeli ve iradi taraf değişikliğine izin verilmelidir.⁵²

Bir görüşe göre, bu hükümde taraf değişikliğinden değil, sadece dava dilekçesindeki yanlış veya hatanın düzeltilmesinden söz edildiğinden, yalnızca davalı tarafta değişiklik yapılabilir⁵³. Kanımızca, 124. maddenin 4. fıkrasının “*Dava dilekçesinde tarafın yanlış veya eksik gösterilmesi kabul edilebilir bir yanılığa dayanıyorsa, hakim karşı tarafın rızasını aramaksızın taraf değişikliği talebini kabul edebilir*” hükmü dar yorumlanmamalıdır. Zira, maddede önce tarafın yanlış ve eksik gösterilmesinden, sonrasında ise taraf değişikliğinden söz edilmiştir. Şekli taraf teorisine göre, sadece dava açılması ve dava dilekçesinde kişilerin taraf olarak gösterilmesi ile o kişiler davanın tarafı haline gelirler. Başka bir deyişle tarafların belirlenmesi işlemi

⁵¹ 10. HD, 22.11.2011, 7513/15846 (Legal).

⁵² 1. HD, 19.3.2013, 2012/9504, 2013/3743 (Kazancı).

⁵³ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 313.

salt usulüne uygun bir dava dilekçesinin mahkemeye sunulması ile gerçekleşir. Kanun dava dilekçesindeki bir yanlışlığın veya eksikliğin giderilmesinden taraf değişikliği bağlamında söz etmiştir. Bu nedenle, tarafın yanlış gösterilmesi davacı tarafta olabileceği gibi davalı tarafta da gerçekleşebilir.

- **Tarafın eksik gösterilmesi**

Dar ve teknik anlamda taraf değişikliği, açılmış ve görülmekte olan bir davada, davanın taraflarından birinin davadan ayrılması ve onun yerini “üçüncü kişinin” almasıdır. Davanın taraflarının yerini bir başkasının almasından farklı olarak, mevcut tarafların yanına yenilerinin eklenmesi (davanın teşmili, taraf sıfatının yaygınlaştırılması) esasen taraf değişikliği olarak kabul edilmemelidir. Zira, tarafın değişmesi ile dava arkadaşlığı çerçevesinde bir tarafın yanına yenilerinin eklenmesi hukuki niteliği, şartları ve sonuçları bakımından birbirinden farklıdır. İradi taraf değişikliğinde, yanlış gösterilen bir tarafın davadan ayrılması ve onun yerini bir başkasının alması söz konusudur. Eksik gösterilen tarafın yanına başkalarının katılmasında ise, mevcut taraf davadan ayrılmamakta, yenisinin eklenmesiyle bir tarafta dava arkadaşlığı doğmaktadır. İradi taraf değişikliğinde, davalı tarafta değişiklik yapılacaksa, kural olarak karşı tarafın (mevcut davalının) muvafakati gereklidir. Dava arkadaşlığı sebebiyle mevcut tarafın yanına yenisinin eklenmesinde ise, karşı tarafın muvafakati aranmamaktadır. İradi taraf değişikliğinde, mevcut davanın geri alındığı ve öncekinin yerini alan taraf ile yeni bir dava ilişkisinin kurulduğu kabul edilebilir. Dava arkadaşlığı sebebiyle mevcut tarafın yanına yenisinin eklenmesi halinde ise, ihtiyari dava arkadaşlığında ise mevcut davanın yanına yenisinin eklenmesi, mecburi dava arkadaşlığında ise mevcut davanın devam etmesi söz konusudur. İradi taraf değişikliğinde, davaya yeni katılan taraf, yerine katıldığı tarafın yaptığı usul işlemleri ile bağlı değildir. Dava arkadaşlığı sebebiyle mevcut tarafın yanına yenisinin eklenmesi halinde ise, ihtiyari dava arkadaşlarının her birinin davası ayrı olduğu için her biri ayrı ayrı usul işlemleri yapabilirler ve kural olarak dava arkadaşlarının birinin işleminden diğerleri etkilenmez. Mecburi dava arkadaşlığında ise, dava arkadaşları tüm usul işlemlerini ancak birlikte yapabileceklerinden, daha önce yapılmış ve davaya katılan mecburi dava arkadaşlarınınca kabul edilmeyen hiç bir işlem hukuki sonuç doğurmayacaktır. İradi taraf değişikliğinde, ilk davanın geri alındığı ve yeni bir dava açıldığı kabul

edildiğinden, ilk davanın açılmasıyla usul hukuku alanında ortaya çıkan sonuçlar etkisini kaybeder. Örneğin, derdestlik iradi taraf değişikliği ile yeni tarafın davaya katılmasından sonra ortaya çıkabilir. Buna karşılık mecburi dava arkadaşlığına, diğer dava arkadaşlarının davaya katılmasıyla taraftaki eksikliğin giderilmesi halinde derdestlik, yeni katılan dava arkadaşları bakımından dahi, ilk davanın açıldığı tarih itibariyle ortaya çıkar.

Yukarıda özetlemeye çalıştığımız gerekçelerle, tarafın eksik gösterilmesi halinde bu eksikliğin tarafın talebi ve mahkemenin izni ile giderilmesi iradi taraf değişikliği olarak değerlendirilmemelidir. Bununla beraber, tarafın eksik gösterilmesi halinde, taraf değişikliği talebi, zorunlu dava arkadaşlığında eksik olarak gösterilen dava arkadaşlarının davaya katılmasını sağlamak bakımından faydalı olabilir, ancak gerekli değildir. Zira zorunlu dava arkadaşlığında eksik olan dava arkadaşlarının davaya dahil edilmesi bir zorunluluk olup⁵⁴ bu eksikliğin giderilmesinin zaten mümkün olduğu kabul edilmektedir⁵⁵. İhtiyari dava arkadaşlığında ise, dava arkadaşlarına ayrı ayrı dava açılabilirliğinden ve daha sonra bu davaların birleştirilmesi istenebileceğinden, iradi taraf değişikliği talep etmek şart değildir⁵⁶. Bununla birlikte ihtiyari dava arkadaşlığının söz konusu olabileceği hallerde, daha somut ifade etmek gerekirse HMK'nın 57. maddesi kapsamında davalar arasında bağlantı bulunmaktaysa, usul ekonomisi bakımından, eksik olarak gösterilen tarafa yenisinin eklenebilmesinin fayda sağlayacağı kanısındayız⁵⁷. Aksi taktirde ihtiyari dava arkadaşlığıyla davaların görülebilmesi ve çelişkili kararlar verilmesinin önüne geçilmesi imkanı olmasına rağmen, yeni davalar açılması ve bu davalarda ortak yapılabilecek işlemlerin ayrı ayrı tekrar edilmesi söz konusu olabilecek ya da daha sonra ayrı bir dava açılarak bu dava(lar) ile ilkinin birleştirilmesi istenecektir. Başka bir deyişle, HMK m. 124 kapsamında iradi taraf değişikliğinin mümkün olabileceği hallerde

⁵⁴ Mecburi dava arkadaşlığında dava arkadaşlarının birlikte dava açması veya dava arkadaşlarına birlikte dava açılması zorunluluğunun dava şartları arasında yer alan dava takip yetkisi ile ilgili olduğu yönünde bkz. **Alangoya**, Dava Ortaklığı, s. 98; **Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım**, s. 140.

⁵⁵ **Yılmaz**, s. 602; **Ulukapı**, s. 33; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s. 331; **Karşlı**, s. 370.

⁵⁶ **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s. 313.

⁵⁷ **Alangoya**, **Tarafta Değişiklik**, s. 74-75.

dışında, ihtiyari dava arkadaşlığı bakımından dahili dava (davanın üçüncü kişilere teşmili) imkanı bulunmamaktadır⁵⁸.

Dava arkadaşlığı nedeniyle iradi taraf değişikliğine izin verilebilmesi için ihtiyari ve mecburi dava arkadaşlığı için varlığı gerekli şartların (HMK m. 57 ve 59) mevcut olup olmadığı mahkemece re'sen incelemelidir.

Şekli veya maddi mecburi dava arkadaşlığında, dava arkadaşlarından sadece birinin taraf gösterilmesi suretiyle dava açılması halinde, bir başka deyişle tarafın eksik gösterilmesinin kabul edilebilir yanılığa dayandığı duruma örnek olarak aşağıdaki Yargıtay kararları dikkate değerdir:

“Davaya konu somut uyuşmazlık, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 86. maddesinin 8. fıkrasına dayalı hizmet tespiti istemine ilişkin olup, hizmet tespiti davalarında işveren ve Sosyal Güvenlik Kurumu arasında (pasif) mecburi dava arkadaşlığı bulunmaktadır. İşveren ile birlikte yasal hasım olan Sosyal Güvenlik Kurumunun davalı olarak katılımı sağlanarak savunması alınıp, onun göstereceği deliller de toplandıktan sonra hasıl olacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ve yanılığılı değerlendirme sonucu yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.”⁵⁹

“... Alt işveren işçisi tarafından, feshin geçersizliğine karar verilmesi istemiyle yalnızca alt işveren hakkında veya geçersizlik yahut muvazaaa iddiasıyla sadece asıl işveren aleyhine açılan davalarda, asıl işveren-alt işveren ilişkisinin geçersiz veya muvazaaya dayandığının belirlenmesine bağlı olarak, davalı olarak gösterilen kişinin işçinin gerçek işvereni olmadığının belirlenmesi halinde taraf sıfatı sorunu ortaya çıkmaktadır. Davanın taraf sıfatı yokluğu sebebi ile reddedilmesi halinde, gerçek işverene karşı açılacak davada işçi, çoğunlukla işe iade davaları için öngörülen bir aylık dava açma süresini kaçırma tehlikesi ile karşılaşmaktadır. Böyle bir sonuç, işçiyi mağdur edeceği gibi, bir aylık süre geçmemişse, yeni bir dava açılmasını gerektirmesi sebebi ile usul ekonomisine de uygun düşmez. Dairemiz tarafından davacının temsil-

⁵⁸ Yılmaz, s. 595.

⁵⁹ 10. HD, 24.10.2011, 11992/14535 (Legal).

cide yanıldığı veya taraf sıfatında maddi hataya düştüğü kabul edilmek suretiyle taraf değişikliği konusunda mülga 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun katı kuralları aşılarak sorun çözülmeye çalışılmıştır.

Ne var ki, işe iade davası asıl işveren ve alt işverene karşı birlikte açıldığında asıl işveren hakkında taraf sıfatı yokluğu gerekçesi ile davanın reddine karar verilmezken, sadece asıl işveren hakkında dava açılmışsa taraf sıfatının bulunmadığı ve taraf sıfatında yanılığının kabulüne karar verilmesi sözü edilen çözümün çelişkisi olarak dikkat çekmiştir.

Öte yandan, 01.10.2011 tarihinde yürürlüğe giren 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 124. maddesinde kabul edilebilir yanılığa dayanan iradi taraf değişikliği taleplerinin mahkemece kabul edilmesi yönünde düzenleme yapılmıştır. Ancak sözü edilen düzenlemede taraf değişikliğinin talep şartına bağlanması karşısında, hâkim tarafından bu hususta taraflara hatırlatmada bulunulması mümkün değildir. Bu sebeple talep olmadığı halde, taraf sıfatında maddi hataya düşüldüğünden söz edilmek suretiyle mahkeme kararının bozulmasına yönelik uygulamaya devam edilmesinin, kanunun belirtilen açık düzenlemesi karşısında mümkün olmadığı görülmektedir. ...”⁶⁰

Mecburi dava arkadaşlığında, dava dilekçesinde davalı tarafların eksik gösterilmesi ve tamamlanmaması halinde mahkemenin nasıl karar vereceği konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlerin ortak noktası, mecburi dava arkadaşlığında, eksik gösterilen tarafın tamamlanması için tarafa kesin süre verilmesi (sürenin uzunluğunu hakim takdir edecektir) ve bu eksikliği gidermesi imkanı tanınmasının gerekli olduğudur. Bir görüşe göre, verilen kesin süre içinde, davacı veya davalı yanda eksik olan dava arkadaşı davaya dahil edilmezse, aktif veya pasif taraf sıfatının olmaması nedeniyle dava reddedilmemelidir. Burada dava açan veya kendisine karşı dava açılanın tek başına dava takip yetkisini kullanması mümkün değildir⁶¹.

⁶⁰ 22. HD, 23.1.2013, 28980/435; Aynı yönde bkz. 22. HD., 28.9.2012, 10275/20134; 22. HD, 9.3.2012, 10046/3764 vb. (Legal).

⁶¹ **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s. 327; **Umar**, s. 210; **Karsh**, s. 370.

Yargıtay'a göre de, verilen kesin süre içinde eksik olan taraflar bildirilmezse, davada sıfat sorunu ortaya çıkacaktır⁶². Bir başka görüşe göre, verilen kesin süre içinde taraf eksikliği giderilmezse, taraf teşkilinin sağlanamaması sebebiyle davanın reddine karar verilmelidir⁶³. Kanımızca davacı veya davalı taraftaki mecburi dava arkadaşlığında eksiklik olması ve verilen kesin süre içinde bu eksikliğin tamamlanamaması halinde aktif veya pasif taraf sıfatının bulunmaması sebebiyle davanın reddine karar verilmelidir. Zira, mecburi dava arkadaşlığının söz konusu olduğu hallerde, maddi hukuktaki tasarruf yetkisinin bir gereği olarak davacıların birlikte dava açması veya davalılara birlikte dava açılması zorunlu olup, taraf sıfatı ve buna bağlı olarak dava takip yetkisi tüm dava arkadaşlarına birlikte aittir.

IV. İRADİ TARAF DEĞİŞİKLİĞİNİN ŞEKLİ ŞARTLARI

A. Taraf Değişikliğinin Kabul Edilebilir Olmasının (Caiz Olmasının) Bir Dava Şartı Sayılması

Taraf değişikliğinin caiz olması, yeni bir tarafla davaya devam edilebilmesi bakımından özel bir dava şartı olarak değerlendirilmelidir. Bu nedenle mahkeme taraf değişikliğinin caiz olup olmadığını re'sen incelemelidir⁶⁴. Ancak belirtmek gerekir ki iradi taraf değişikliğinin şartlarının var olup olmadığının re'sen incelenebilmesi için, öncelikle taraf değişikliğinin talep edilmiş olması gerekir. İradi taraf değişikliği talebi olmaksızın mahkemenin bu dava şartının var olup olmadığını incelemesi mümkün değildir.

İradi taraf değişikliğine izin verilebilmesi için ihtiyari ve mecburi dava arkadaşlığı için varlığı gerekli şartların (HMK m. 57 ve 59) mevcut olup olmadığını mahkeme re'sen incelemelidir. Buna göre ihtiyari dava arkadaşlığının söz konusu olabileceği haller bakımından davaya katılması istenen yeni tarafın davası ile, katılacağı tarafa göre önceki davacı veya davalının davası arasında bir bağlantı bulunup bulunmadığı mahkeme tarafından re'sen incelenmelidir.

⁶² 10. HD, 24.10.2011, 11992/14535 (Yılmaz, s. 603).

⁶³ Yılmaz, s. 602.

⁶⁴ Gross/Zuber, s. 895.

B. Talep Şartı

İrادی taraf değişikliği ancak bunu isteyen tarafın mahkemeden talepte bulunması halinde mümkün olacaktır. Başka bir deyişle, mahkemenin kendiliğinden davanın taraflarını değiştirmesi veya taraf değişikliğinin mümkün olduğunu hatırlatması kanımızca mümkün değildir. Zira HMK'nın 124. maddesinde "taraf değişikliği talebi" ve devamında "karşı tarafın rızası" veya "mahkemenin izni" şartları vurgulanmıştır.

Taraf değişikliği talebi yazılı veya sözlü olarak sunulabilir. Buna göre, taraf değişikliği, mahkemeye yazılı olarak sunulacak dilekçede talep edilebileceği gibi duruşma sırasında değişiklik talebinin tutanağa geçirilmesi suretiyle de gerçekleşebilir.

Yargıtay'ın bazı daireleri iradi taraf değişikliğinin ancak talep halinde gerçekleşebileceğini⁶⁵, bazı daireleri ise taraf sıfatının re'sen dikkate alınması gereken kamu düzenine ilişkin bir hadise olduğunu, dolayısıyla üçüncü kişinin davaya dahil edilmesi için ilgili tarafa mahkeme tarafından re'sen kesin süre verilmesi gerektiğini kabul etmektedir⁶⁶. İkinci tür kararlarda

⁶⁵ "Öte yandan, 01.10.2011 tarihinde yürürlüğe giren 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 124 üncü maddesinde kabul edilebilir yanılıya dayanan iradi taraf değişikliği taleplerinin mahkemece kabul edilmesi yönünde düzenleme yapılmıştır. Ancak sözü edilen düzenlemede taraf değişikliğinin talep şartına bağlanması karşısında, hâkim tarafından bu hususta taraflara hatırlatmada bulunulması mümkün değildir. Bu sebeple talep olmadığı halde, taraf sıfatında maddi hataya düşüldüğünden söz edilmek suretiyle mahkeme kararının bozulmasına yönelik uygulamaya devam edilmesinin, kanunun belirtilen açık düzenlemesi karşısında, mümkün olmadığı görülmektedir." 22. HD., 28.6.2013, 14683/15812 (Legal); "... Davacının E Dış Tic. A.Ş. 'de değil E Kuruyemiş ve Gıda San. Tic. A.Ş. de çalıştığı anlaşılmiş olup hasımda yanılmanın mahkemece resen düzeltilmesi mümkün değildir. ..." 9. HD, 23.9.2013, E. 2012/26340, K.2013/23380 (Ateş, C. I, s. 943 vd.).

⁶⁶ "Açılan bir hukuk davasında husumet mahkemenin resen gözönüne alacağı bir hadisedir ve kamu düzeniyle ilgilidir. Dava dilekçesinde 1 nolu olarak gösterilen davalı aslında K. Y.tır. Ancak temsilde yanılma nedeniyle dava dilekçesinde G..., Tekstil Sanayi Dış Ticaret AŞ. gösterilmiştir. Bu davanın HMK'nun 124/4. maddesi de gözönünde bulundurularak işveren K. Y.'ın davaya yöntemince dahil edilmesi için davacıya süre verilmesi davaya dahil edilen işverenin davacıya karşı diyecekleri ve delilleri sorulup varsa delilleri toplanılmak ve tüm deliller hep birlikte değerlendirilip taktir edilerek, varılacak sonuç uyarınca bir karar verilmesi gerekirken mahkemece belirtilen eksik-

dahi, aslında iradi taraf değişikliği için talep şartı aranmaktadır, ancak bunu mahkemenin vereceği kesin süre ile tarafa hatırlatabileceği kabul edilmektedir.

Dürüstlük kuralına aykırı olmaması kaydıyla, bir davada iradi taraf değişikliğinin birden fazla talep edilebileceği ileri sürülmüştür⁶⁷. Kanımızca da, Kanunda değişiklik talebinin sayısı ve zamanı bakımından bir sınırlama getirilmediğinden, dürüstlük kuralına aykırı olmadıkça, birçok kez taraf değişikliği talep edilebilmesi mümkün olmalıdır.

C. Karşı Tarafın Rızası veya Mahkemenin İzni

İradi taraf değişikliği ancak Kanunda düzenlen hallerden birinin var olması halinde mümkün olabilir. Bunlardan biri karşı tarafın rızası, diğeri ise mahkemenin iznidir.

Davacı veya davalı tarafta değişiklik yapılması talebine bağlı olarak hangi tarafın rızasının alınması gerektiği konusunda değişiklik olacaktır. Davacı, davalı tarafta değişiklik yapmayı talep etmişse, sadece derdest davanın davalısının rızası yeterlidir. Burada davanın geri alınmasına ilişkin hükümlerin uygulanacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Ayrıca davaya dahil edilmek istenen üçüncü kişinin rızası aranmamaktadır. Zira, bir kişiye karşı dava açılabilmesi için onun rızasının aranması gerekli değildir⁶⁸. Buna

likler giderilmeden yargılamanın sürdürülmesi yanlış olmuştur." 21. HD, 5.3.2012, 8862/2955 (Legal). *Kimin işçi ve işveren olduğu, İş Kanunu'nun kapsamında bulunduğu, maddi hukuk sorunu olup, husumet çerçevesinde "sıfat"a ilişkin bu sorunun hâkim tarafından kendiliğinden "resen" nazara alınması gerekir. Diğer taraftan özellikle davalının taraf sıfatı olup olmadığına ilişkin, bir başak anlatımla husumetin tevhinde hata yapılması halinde, dava husumetten reddedilmemeli, davacıya dava dilekçesini taraf olan davalıya yöneltme olanağı tanınmalıdır.*" 9. HD, 10.09.2013, E. 2011/23551, K. 2013/21826 (Ateş, C. I, s. 945 vd.).

⁶⁷ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 312.

⁶⁸ Alangoya, Tarafta Değişiklik, s. 79, 84; Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım, s. 126. İsviçre hukukunda ise, davanın açılmasından sonra tarafta değişiklik kuralı olarak mümkün değildir, ancak kanunun izin verdiği istisnai hallerde taraf değişikliği gerçekleştirilmektedir. Kural olarak, iradi taraf değişikliği yapılabilmesi, karşı tarafın rızasına bağlıdır (SZPO Art. 83/IV). Karşı tarafın rızası aranmaksızın iradi taraf değişikliği, ancak dava devam ederken, dava konusunun üçüncü kişiye devredilmesi halinde müm-

karşılık davacı tarafta değişiklik yapılmak isteniyorsa, sadece davalının rızası yeterli değildir, ayrıca davadan ayrılan davacının yerine geçecek veya mevcut davacının yanına katılacak olan yeni davacının da rızası aranmalıdır. Zira tasarruf ilkesi gereğince kimsenin kendi lehine olan bir davayı açmaya zorlanamayacağı veya yürütülmekte olan bir davaya devam etmeye zorlanamayacağı kabul edilmektedir⁶⁹.

Karşı tarafın rızası, rızanın arandığı diğer usul işlemlerinde olduğu gibi açık olmalıdır. Karşı tarafın susması, zımni olarak rıza şartının gerçekleştiği anlamına gelmemektedir. Nitekim HMK da açık rıza şartını aramıştır (HMK m. 124, I). Bu nedenle, hakim re'sen karşı tarafa iradi taraf değişikliği işleminin rızasına tabi olduğunu hatırlatmalı ve rızası olup olmadığını sormalıdır. Karşı tarafın açık rızası mevcut ise, mahkeme taraf değişikliği talebini kabul etmelidir.

Karşı tarafın rızası alınamıyorsa ve değişiklik talebinin maddi bir hataya dayanması, dürüstlük kuralına aykırı olmaması veya kabul edilebilir bir yanılığdan kaynaklanması şartlarından biri mevcut ise, taraf değişikliğine mahkeme kendisi izin vermelidir. Bu şartlar da yoksa taraf değişikliği talebini reddedilmelidir.

kün olmaktadır. Hatta Federal Mahkeme, dava konusunun devrinin söz konusu olmadığı hallerde, karşı tarafın rızası aranmaksızın iradi taraf değişikliğine izin verilmesini İsviçre Anayasası'na aykırı bulmuştur (**Schwander**, s. 696). Dava konusunun devredilmesi halinde taraf değişikliği, davaya katılan kişinin -dava konusu hakkı veya şeyi devralanın- davaya katılma isteğini mahkemeye bildirmesiyle gerçekleşir. Karşı tarafın rızasıyla iradi taraf değişikliğinin gerçekleşebilmesi için ise, tüm tarafların rızası aranır. Buna göre, davalı tarafta değişiklik yapılacaksa, hem mevcut davalının hem de onun yerini alacak üçüncü kişinin rızası alınmalıdır. Zira İsviçre hukukunda, hiç kimsenin rızası dışında görülmekte olan bir davaya katılmaya zorlanamayacağı kabul edilmektedir. Bu şekilde taraf sıfatındaki eksikliğin tamamlanamaması halinde, taraf sıfatının bulunmaması nedeniyle davanın reddine karar verilmektedir. Davanın tarafının değiştirilmesinde olduğu gibi, mevcut tarafın yanına yenisinin eklenmesi halinde de bu hükümler kıyasen uygulanmaktadır. Zira İsviçre'de kural olarak, davaya yeni bir tarafın eklenmesi konusunda kanunda hüküm bulunmamaktadır (**Schwander**, s. 696-697; **Willisegger**, s. 115).

⁶⁹ **Pekantez/Atalay/Özekes**, s. 310; **Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım**, s. 127; **Alangoya** s. 79, 83.

D. İradi Taraf Değişikliğinin Talep Edilebileceği Zaman

Kanunda iradi taraf değişikliğinin hangi zamana kadar yapılabileceği konusunda bir düzenleme bulunmamaktadır. Kanımızca, gerçek anlamda iradi taraf değişikliği sayılan hallerde, tarafta değişiklik talebi, ancak ilk derece mahkemesinde nihai karar verilinceye kadar ileri sürülürse sonuç doğurabilir. Burada iradi taraf değişikliğinin, ıslahta olduğu gibi tahkikat sona erinceye kadar talep edilmesinin daha uygun olabileceği ileri sürülebilir de (HMK m. 177, I), kanımızca iradi taraf değişikliği dava değişikliği veya iddia veya savunmanın değiştirilmesi olarak nitelendirilemeyeceğinden, tarafta iradi değişiklik talebini, ıslahta olduğu gibi tahkikat aşamasıyla sınırlandırmak uygun olmayacaktır. Ayrıca, iradi taraf değişikliği, talepte bulunan ve davadan ayrılan taraf bakımından davanın geri alınması, davaya yeni katılan taraf bakımından ise ona karşı yeni bir dava açılması işlemi olarak değerlendirilebileceğinden, davanın geri alınması işlemine ve yeni bir dava açılmasına HMK'nın izin verdiği zaman dilimi içinde iradi taraf değişikliğine de izin verilebilmelidir. HMK'nın 123'üncü maddesine göre, hüküm kesinleşinceye kadar davanın geri alınması mümkün iken, yeni bir davanın açılması, ancak ilk derece mahkemesinde mümkün olabilir (HMK m. 357). Buna göre, iradi taraf değişikliği ancak bu iki işlemin kesişebileceği zaman dilimi içerisinde, ilk derece mahkemesinde görülen dava hakkında nihai karar verilinceye kadar mümkün olabilir.

İstinaf derecesinde ise, iradi taraf değişikliğinin mümkün olamayacağı kanısındayız. Zira, HMK'nın 357. maddesinin 1. fıkrasına göre, bölge adliye mahkemeleri hukuk dairelerinde karşı dava açılmayacağı, davaya müdahale talebinde bulunulamayacağı açıkça düzenlenmiştir. İradi taraf değişikliği, hukuki niteliği itibarıyla, mevcut davanın geri alınması ve davaya yeni katılan taraf bakımından yeni bir dava açılması anlamına geldiğinden, bu işlemin de istinafta yapılabilmesi mümkün olmayacaktır. İstinafta derecesinde, her ne kadar bölge adliye mahkemesinin yeniden tahkikat yapma ve davanın esası hakkında yeni bir karar verebilme imkanı bulunmaktaysa da, bu ancak ilk derece mahkemesinde görülen ve karara bağlanan dava ile sınırlı olarak mümkün olabilecektir. Türk hukukunda dar (sınırlı) istinaf sistemi kabul edildiğinden, istinaf derecesinde yeni bir dava açılması mümkün değildir. Aksi takdirde hem istinaf kanun yolu bakımından hem de iradi taraf değişikliği bakımından, davaya yeni katılan taraf ilk derece

yargılamasından mahrum bırakılmış ve hukuki dinlenilme hakkı ihlal edilmiş olur. Temyiz aşamasında ise, zaten tahkikat işlemi yapılması mümkün olmadığından ve sadece alt derece mahkemesinin kararları hukuka uygunluk yönünden incelenebileceğinden, iradi taraf değişikliği nedeniyle yeni bir dava açılması mümkün olmayacaktır.

Buna karşılık, gerçek anlamda taraf değişikliği sayılmayan, maddi hata sebebiyle iradi taraf değişikliğinin, daha doğrusu tarafta düzeltmenin ise, ilk derece mahkemesinin yanı sıra bölge adliye mahkemesinde de nihai karar verilinceye kadar talep edilebileceği kanısındayız. Zira, tarafta düzeltme (düzenleme) işlemiyle, davanın mevcut tarafının taraf sıfatına itiraz edilmekte, taraf sıfatında değişiklik yapılması gerekmemektedir. Sadece, aslında taraf sıfatı doğru olarak tespit edilmiş ancak yanlış tasvir edilmiş tarafın ismi veya unvanında şekli bir değişiklik gerçekleşmektedir. Nitekim tarafların dilekçelerindeki maddi hataların düzeltilmesine ilişkin 183. maddesine göre, tarafların veya mahkemenin dava dosyasında bulunan belgelerdeki açık yazı ve hesap hataları karar verilinceye kadar düzeltilebileceği düzenlenmiştir. Bu hükümdeki karar verilmesi anından kasıt, usule veya esasa ilişkin nihai kararın verilmesi anıdır. İstinaf mahkemesinde yürütülecek istinaf incelemesi kapsamında, ilk derece mahkemesinin nihai kararının kaldırılması, tahkikatın tamamlanması ve davanın esası hakkında karar verme imkanı bulunduğundan, taraf sıfatında değişikliğe yol açmayacak bu tür şekli bir düzeltmenin bölge adliye mahkemesinde de yapılabileceği kanısındayız. Bu çözüm tarzı, iradi taraf değişikliği ve tarafta düzeltme kurumundan beklenen usul ekonomisine hizmet etme amacını gerçekleştirmeye elverişli olup, hukuki dinlenilme hakkı bakımından da bir mahzur yaratmamaktadır.

Keza temyiz derecesinde de, temyiz dilekçesiyle tarafta düzeltme talep edilebileceği ve Yargıtay'ın talep üzerine veya re'sen tarafta düzeltme kararı verebileceği kanısındayız. Zira Yargıtay, temyiz incelemesinde tarafların kimliklerine ait yanlışlıklar ile yazı, hesap veya diğer açık ifade yanlışlıkları tespit ederse, alt derece mahkemesinin kararını bozmadan, düzelterek onama kararı verebilir (HMK m. 370/II ve III). Taraf sıfatında değişikliğe yol açmayacak ise, yazım ve ifade hataları tarafların talebi üzerine veya re'sen Yargıtay tarafından düzeltilebilecektir.

Ayrıca belirtmeliyiz ki, iradi taraf değişikliği kapsamında olmasa da Kanunun "hükümün tashihi" başlıklı 304. maddesine göre, hüküm verildikten

sonra dahi, hükümdeki yazı hataları ile diğer benzeri açık hatalar, taraflardan birinin talebi üzerine veya re'sen mahkemece düzeltilebilecektir. Maddi hata sebebiyle tarafta düzeltme (hükümün tashihi), hükümün icrası tamamlanıncaya kadar her zaman yapılabilecektir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre, hükümün icrası tamamlanıncaya kadar hükümün tazyihini, başka bir deyişle açıklanmasını ve tereddüt ya da aykırılığın giderilmesini isteyebilirler. Kanımızca hükümün tazyihine ilişkin hükümler (HMK m. 305-306), aksine düzenleme olmadıkça, hükümün tashihi olarak nitelendirilebileceğimiz tarafta düzeltme hakkında da kıyasen uygulanabilecektir⁷⁰.

Kesinleşmiş yabancı mahkeme kararlarının tanıma ve tenfizi yargılamasında, iradi taraf değişikliğinin mümkün olup olmadığı da değerlendirilmelidir. Yabancı mahkemelerin hukuk davalarına ilişkin olarak verdikleri ve kesinleşmiş kararların Türkiye'de icra olunabilmesi için tenfizi talep edildiğinde, tenfiz talebinde bulunan taraf, taraf sıfatında yanılığ sebebiyle tarafın değiştirilmesini veya maddi hata sebebiyle tarafın düzeltilerek yabancı mahkeme kararının tenfizine karar verilmesini talep ederse, mahkemenin yabancı mahkeme kararında tarafın isim veya unvanına ilişkin maddi hatayı düzeltip düzeltmeyeceğine ilişkin MÖHUK'da hüküm bulunmamaktadır. Kanımızca burada ihtimallere göre değerlendirme yapılmalıdır. Eğer mahkemeye sunulan tenfiz talebi dilekçesinde, tenfizi isteyen veya karşı tarafın isim veya unvanında maddi bir hata yapılmışsa, bu hata HMK m. 124, III'e göre, tarafta düzeltme yoluyla giderilebilecektir. Tenfiz dilekçesine eklenen yabancı mahkeme ilamının onanmış aslı veya örneğinin tercümesinde tarafların isim veya unvanlarında maddi bir hata yapılmış ise, tenfiz talebini inceleyen mahkeme (görevli ve yetkili mahkeme için bkz. MÖHUK m. 51) bu maddi hatayı tarafların talebi üzerine veya resen düzeltilebilecektir. Ancak, söz konusu maddi hata tenfizi istenen kesinleşmiş yabancı mahkeme ilamının onaylı aslı veya örneğinde bulunmaktaysa, tenfiz talebinde bulunan taraf talepte bulunmuş olsa dahi, tenfiz talebini inceleyen mahkemenin bu maddi hatanın düzeltilmesine izin veremeyeceği kanısındayız. Zira yabancı mahkeme tarafından verilmiş ve usulüne uygun olarak kesinleşmiş bir mahkeme kararında maddi bir hatanın dahi tenfiz talebini inceleyen mahkeme tarafın-

⁷⁰ **Yılmaz**, s. 1354.

dan düzeltilmesi veya değiştirilmesi mümkün olmayacaktır. MÖHUK m. 55'e göre, tenfiz talebini inceleyen mahkeme sadece tenfiz şartlarının mevcut olup olmadığını inceleyebilir, ancak yabancı mahkeme kararının herhangi bir unsurunda değişiklik yapması mümkün değildir. Keza, aynı gerekçelerle tenfizi talep edilen yabancı mahkeme kararındaki taraflarının HMK m. 124'e göre değiştirilmesi de mümkün olmayacaktır.

Taraf değişikliği bazen dava açılmadan önce de gündeme gelebilir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 124. maddesinde, iradi taraf değişikliğinin sadece davada mümkün olabileceği şeklinde anlaşılacak bir ifade yer almaktaysa da kanımızca geçici hukuki koruma yargılamasında da 124. madde hükmünün kıyasen uygulanmasıyla, şartları varsa iradi taraf değişikliği talep edilebilmelidir. Zira ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz delil tespiti gibi geçici hukuki koruma talepleri ve bunlara karşı yapılacak itirazlar hakkında basit yargılama usulü uygulanacağından (HMK m. 316, I, c) ve kanunda basit yargılama usulü hakkında hüküm bulunmayan hallerde yazılı yargılama usulüne ilişkin hükümler uygulanacağından (HMK m. 322, I) yazılı yargılama usulünde geçerli olan tarafta iradi değişiklik hükmü geçici hukuki koruma yargılamasında da uygulanabilmelidir. Buna göre dava açılmadan önceki veya dava sırasındaki geçici hukuki koruma yargılamasında, 124. maddenin şartları gerçekleşmişse tarafta düzeltme veya taraf değişikliği talep edilebilmelidir.

E. Dava Devam Ederken Taraf Sifatında Bir Değişiklik Olması Halinde, İradi Taraf Değişikliği Hükümleri Uygulanamaz

Dava devam ederken taraf sıfatında değişiklik, taraflardan birinin ölümü veya ticari işletmenin devri gibi külli halefiyet hallerinde ya da dava konusunun devri gibi cüzi halefiyet hallerinde söz konusu olabilir. Bu hallerde zorunlu taraf değişikliği söz konusu olduğundan, iradi taraf değişikliği talep edilemeyecektir; daha doğrusu iradi taraf değişikliği talep etmekte tarafın hukuki yararı bulunmamaktadır. İradi taraf değişikliği davanın başında davacı veya davalı tarafta, taraf sıfatında yanılı sebebiyle davanın yanlış kişi tarafından veya yanlış kişiye karşı açılması halinde talep edilebilir.

Bu bağlamda, anonim ortaklık genel kurul kararlarının iptali davalarında, iptal davasını açan pay sahibinin dava devam ederken payını üçüncü kişiye devretmesi halinde, iradi taraf değişikliği hükümlerinden yararlanma imkanının bulunmadığı kanısındayız. TTK'nın 446'ncı maddesine göre, anonim ortaklık genel kurul kararları aleyhine iptal davası açabilecekler arasında pay sahibi de yer alır. Pay sahibi sıfatı, iptal davasının dinlenebilmesi koşuludur. Buna göre davacı, davanın sonuna kadar, daha doğrusu dava kesin hükümle sonuçlanıncaya kadar, pay sahibi sıfatını korumak zorundadır. Pay sahibinin dava devam ederken paylarını üçüncü kişiye devretmesinin davaya etkisi konusunda ise öğretilerde iki görüş ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre, davacı sahip olduğu bütün payları devrederse, açmış olduğu davanın reddedilmesi gerekir. Zira, ölüm veya birleşme gibi külli halefiyetin söz konusu olduğu durumların aksine, bu durumda taraf sıfatı payları devralan kişiye intikal etmez. Bir başka görüşe göre ise, payın devri halinde HMK'nın dava konusunun devrine ilişkin 125. maddesi kıyasen burada da uygulanmalı ve payı devralan kişi, cüzi halef olarak davaya kaldığı yerden devam edebilmelidir. İlk görüş, ikinci görüşü, payın devredilmesinin dava konusunun devredilmesi anlamına gelmeyeceği, payı devralanın iptal davasının konusunu devralmış olmayacağı gerekçesiyle eleştirmektedir⁷¹.

Kanımızca, HMK'nın dava konusunun davacı tarafından üçüncü kişiye devrilmesi halinde, devralmış kişinin, görülmekte olan davada davacının yerine geçerek davaya kaldığı yerden devam edeceği kuralı (HMK m. 125, II) kıyasen iptal davası bakımından da uygulanmalıdır. Zira payın devri ile, buna bağlı olarak, paya bağlı diğer haklar da -genel kurul kararının iptali talep etme yetkisi veren inşai hak da- üçüncü kişiye devredilmiş sayılmalıdır.

Davacının payını devretmesi halinde, davacının talepte bulunması ve karşı tarafın rızasıyla veya mahkemenin izniyle iradi taraf değişikliğinin ise mümkün olmadığı kanısındayız. Zira, dava konusunun devrine ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanabilmesi ve dava konusunun davacı tarafından devri halinde HMK m. 125 hükmünün öncelikle ve re'sen uygulanması gerektiğinden tarafların iradi taraf değişikliği talep etmekte hukuki yararı bulunmadığı kanısındayız. Ayrıca iradi taraf değişikliği davanın başında

⁷¹ **Moroğlu**, s. 209 vd.

taraf sıfatında yanılma olması halinde başvurulabilecek bir yol olduğundan, dava devam ederken taraf sıfatında meydana gelecek değişikliklerde uygulanma imkanı bulunmamaktadır. Diğer yandan, iradi taraf değişikliği hükümlerinin uygulanmasının bu dava bakımından mahzurları da bulunmaktadır. Davacı tarafta meydana gelen iradi taraf değişikliğinde, ilk davacının davasını geri aldığı ve yeni bir dava açıldığı, bununla maddi hukuk ve usul hukuku bakımından dava açılmasıyla ortaya çıkan sonuçların etkisiz hale geleceği kabul edilmektedir. Böyle bir olasılıkta, iptal davası açılabilmesi için TTK'da öngörülen üç aylık hak düşürücü süre sona ermiş ise, artık iptal davası açma imkanından da söz edilemeyecektir.

V. İRADİ TARAF DEĞİŞİKLİĞİNİN SONUÇLARI

A. Daha Önce Yapılan Usul İşlemlerinin Sonuçları Bakımından

İradi taraf değişikliğinin sonuçları, özellikle açılmış ve görülmekte olan davada daha önceki tarafın yapmış olduğu usul işlemlerinin veya mahkeme usul işlemlerinin yeni katılan taraf açısından bağlayıcı olup olmayacağı konusunda kanunda düzenleme yer almamaktadır. Bu nedenle iradi taraf değişikliğinin davadan ayrılan ve davaya katılan taraf bakımından doğuracağı sonuçlar belirlenmelidir. Aşağıda öncelikle bu konuda ileri sürülen görüşleri özetlemeye çalışacağız.

İradi taraf değişikliğinin taraflar ve yargılama bakımından sonuçları, taraf değişikliği konusunda benimsenen yaklaşıma göre farklılık arz etmektedir. Bu konuda Alman hukukunda ve bunu takip ederek Türk Hukukunda genel olarak dava değişikliği teorisi, davanın geri alınması teorisi ve karma görüş ileri sürülmüştür.

Dava değişikliği teorisi, tarafın maddi hukuk ilişkisinin süjesi olduğu yönündeki maddi hukuk teorisine dayanmaktadır⁷². Bu görüş, tarafın davanın esaslı unsurlarından olduğu, vakıalar ve talep sonucu gibi dava dilekçesinin zaruri içeriğine dahil olduğu ve davanın esaslı unsurların değiştirilmesinin

⁷² Yılmaz, Islah, s. 349; Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım, s. 124; Maddi taraf kavramını benimseyenler, sıfat ile taraf kavramının aynı anlama geldiğini kabul etmektedirler. Bkz. Alangoya, Tarafta Değişiklik, s. 39 vd. Türk Hukukunda öğretilde çoğunluk dava değişikliği teorisini benimsemiştir. Bkz. Yılmaz, Islah, s. 351, dn. 639'daki yazarlar.

ancak dava değişikliğine ilişkin hükümlere tabi olacağını kabul etmektedir⁷³. Dava değişikliği teorisine göre, davaya dahil edilen yeni davalının rızası aranmadığı gibi⁷⁴, ilk derece mahkemesinde davalının rızası dışında davaya katıldığı haller de dahil olmak üzere, yeni davalının daha evvel yapılan usul işlemlerinin sonuçlarıyla bağlı olduğu kabul edilmektedir. Alman Hukuku bakımından, ikinci derece mahkemesinde (istinafta) davalı tarafta değişiklik yapılması halinde ise, davalı kötü niyetle rıza göstermeyi reddetmiş olsa dahi, yeni savunma araçlarını ileri sürebilir. Yeni davalı, geçmişte dosya münderecatına aşına olsa ve davanın yürütülmesinde etkili olsa dahi, yeni savunma araçları ileri sürebilir. Dava değişikliği teorisinin benimsenmesinin usul hukuku bakımından sonucu, yeni davalının yargılamanın geldiği aşama itibarıyla yapılan bütün işlemlerle bağlı olması, başka bir deyişle usuli halefiyet durumunun ortaya çıkmasıdır⁷⁵.

Bir başka yaklaşım ise, mevcut davanın geri alındığı, yeni bir dava açıldığı ve ilk davadan bağımsız yeni bir usul hukuku ilişkisinin doğduğu görüşüne dayanmaktadır. Davanın geri alınması teorisine göre, yeni davalı daha önceki usul işlemlerinin hiçbiri ile bağlı değildir. Zira, yeni bir usul ilişkisinin kurulması halinde eski usuli ilişkinin ve doğurduğu sonuçların devam ettiğinden söz edilemez. Kanunun bir kişinin yürüttüğü yargılama ile diğer bir kişiyi bağlı kıldığı haller halefiyet gibi istisnai hallerde söz konusudur⁷⁶. Taraflar tek yanlı olarak kesin hükmün subjektif sınırlarını genişletmeyeceklerinden, yeni davalının önceki davalının usul işlemlerinin sonuçlarıyla bağlı olması, ancak yeni davalının davaya katılmaya rızasının bulunması halinde mümkündür. Bu görüşe yöneltilen eleştiri ise, yeni dava açıldığının kabul edilmesi nedeniyle, mevcut yargılamada o zamana kadar yapılmış usul işlemlerinin ve usuli sonuçların değersiz hale gelecek olma-

⁷³ **Yılmaz**, *Islah*, s. 349; **Üstündağ**, s. 391 vd.; **Alangoya**, *Tarafta Değişiklik*, s. 39; **Pekantez/Atalay/Özekes**, s. 314; **Kale**, s. 30 vd.

⁷⁴ **Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım**, s. 125; **Alangoya**, *Tarafta Değişiklik*, s. 48; **Kale**, s. 31.

⁷⁵ Dava değiştirme teorisinin çelişkileri hakkında, Alman Federal Yüksek Mahkemesi'nin kararlarından ve Türk hukukundaki usul hükümlerinden örnekler için bkz. **Alangoya**, *Tarafta Değişiklik*, s. 48-60.

⁷⁶ Bu teoriyi ilk dile getiren **Kisch**'in görüşleri ve eleştirisi için bkz. **Alangoya**, *Tarafta Değişiklik*, s. 62 vd., s. 76. Ayrıca bkz. **Yılmaz**, *Islah*, s. 349 vd.

sıdır. Ayrıca taraf değişikliğini davanın geri alınması ve yeni dava açılması şeklinde iki aşamaya ayırmanın yargılamanın bütünlüğü ilkesiyle bağdaşmadığı ileri sürülmüştür⁷⁷.

Davanın geri alınması teorisinden hareket eden karma görüşe göre, davaya katılan üçüncü kişinin (yeni tarafın), davadan ayrılan tarafın usul işlemlerinin sonuçlarıyla bağlı olması kural olarak kabul edilmemeli, bununla beraber, yeni tarafa daha önceki hukuki uyumsuzluğu devam ettirmek ve sonuçlarını değerlendirmek konusunda serbesti tanınmalıdır⁷⁸. Buna göre, yeni taraf, davadan ayrılan tarafın yapmayı imal ettiği işlemleri yapabilmelidir⁷⁹. Karma görüşün, önceki yargılamadaki usul işlemlerinin devam eden yargılamadaki etkilerinin belirlenmesinde, davaya yeni katılan tarafa seçim hakkı tanıdığı söylenebilir.

İrادی taraf değişikliği, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 124. maddesine göre, ancak karşı tarafın rızası (çoğu zaman davalının rızası) veya mahkemenin izni ile gerçekleşebilmektedir. Dolayısıyla, görülmekte olan bir davaya aslında taraf olarak katılma iradesi veya rızası olmayan üçüncü kişinin, iradi taraf değişikliği sayılan her durumda, yeni davalı olarak, rızası dışında davanın tarafı haline getirilebilmesi (davaya dahil edilmesi) mümkündür. Türk Hukukunda ileri sürülen bir görüşe göre, HMK hükümlerinden dava değişikliği teorisinin kabul edilmesine yönelik bir sonuç çıkarılmamalıdır. Bu görüşe göre, esasen davanın geri alınması yaklaşımı kabul edilmeli, bununla birlikte iradi taraf değişikliğinin etkisi değerlendirirken usul ekonomisi ilkesi ve hukuki dinlenilme hakkı göz önünde bulundurulmalıdır⁸⁰.

Kanımızca, HMK'nın iradi taraf değişikliğini ayrı bir hükümlerle düzenleme ihtiyacı duyması, ıslah ile iradi taraf değişikliğinin mümkün olmaması, iradi taraf değişikliğinin ancak karşı tarafın açık rızası veya belirli hallerde hakimnin izniyle mümkün olabilmesi, iradi taraf değişikliği kurumun amacı ve dava değişikliği teorisinin mahzurları dikkate alındığında, davanın geri

⁷⁷ Kale, s. 32.

⁷⁸ Yılmaz, Islah, s. 350; Roth, s. 2980; Alangoya, Taraf Değişiklik, s. 77 vd.

⁷⁹ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 315.

⁸⁰ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 316; Aynı yönde bkz. Alangoya, Taraf Değişiklik, s. 37 vd.; Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım, s. 125 vd.

alınması görüşünü esas alan karma görüşün benimsenmesi daha uygun olacaktır⁸¹.

Davaya katılan kişinin önceki tarafın usul işlemleriyle bağlı olması, hukuki dinlenilme hakkına aykırı olduğundan, kural olarak kabul edilmemelidir. Eski davanın geri alınarak yeni bir davanın açıldığının kabul edilmesi halinde ise, iradi taraf değişikliği hallerinde önceki davanın sürdürülmesinden söz edilemeyecektir. Dolayısıyla yeni taraf, davadan ayrılan (yerine geçtiği) tarafın yapmış olduğu usul işlemleri ile bağlı olmadığı gibi, bu işlemlerin sonuçlarından da yararlanamayacaktır.

Sonuç olarak, önceki davanın geri alındığını, yeni bir davanın açıldığını ve önceki işlemlerden yeni tarafın yararlanabileceğini kabul etmek daha uygun bir çözüm yoludur. Buna göre, yeni taraf, davadan ayrılan tarafın işlemlerini isterse kabul edebilir ve onun yapmadığı usul işlemlerini yapabilir. Örneğin, davalı tarafta değişiklik olması halinde, yeni davalı, davadan ayrılan davalının huzurunda yapılan keşfi kabul edebilir veya önceki davalının ileri sürmediği ilk itirazları ileri sürebilir⁸².

Kanımızca, iradi taraf değişikliği halinde, hukuki dinlenilme hakkını ihlal etmeyen ve usul ekonomisini gerçekleştirmeye elverişli, karma görüş olarak nitelendirilebilecek, son görüşün kabul edilmesi daha uygun olacaktır. Zira, dava açıldıktan sonra taraf değişikliğine izin verilmesinin amacı, taraf değişikliği gerçekleşmeden önceki yargılamadan (yargılama işlemlerinden) yeni tarafla yürüyen davada da yararlanabilmektir. Böylece daha önceki yargılamada yapılmış bazı işlemlerin tekrarlanması gerekmeyecek, bu işlemlerin yapılması için ayrıca emek ve zaman harcanmayacak, masraftan tasarruf edilebilecektir⁸³. Buna göre, yeni taraf bir yandan önceki tarafın usul işlemlerinden yararlanabilmeli, diğer yandan ise önceki tarafın ileri sürmediği iddia ve savunmalara dayanabilmelidir. Yeni tarafın, etki edemediği ve aleyhine olan işlemler ise, kendisi aleyhine sonuç doğurmamalıdır. Örneğin, dava dilekçesinde ihmal edilen iddia ve savunmaları, delilleri yeni taraf ayrıca ileri sürebilmelidir.

⁸¹ Aynı yönde bkz. **Kale**, s. 35.

⁸² **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s. 315.

⁸³ **Alangoya**, *Tarafta Değişiklik*, s. 65-66.

İradi taraf değişikliğinin, davacı veya davalı tarafta olması ve davaya katılan taraf ile davadan ayrılan taraf bakımından farklı sonuçları bulunmaktadır. Davacı tarafta değişiklik olması halinde, davadan ayrılan ve onun yerine geçen taraf bakımından farklı sonuçlar ortaya çıkacaktır. Davadan ayrılan davacı bakımından, davanın geri alınmasına ilişkin sonuçlar doğmalıdır. Davanın açılmamış sayılmasına karar verileceğinden, dava açılmasıyla meydana gelen maddi hukuka ve usul hukukuna ilişkin sonuçlar doğmamış sayılmalıdır. Örneğin, dava açılmasıyla zamanaşımı kesilmişse, davanın açılmamış sayılması kararıyla bu sonuç ortadan kalkacaktır veya davalı temerrüde düşürülmüş olsa dahi bu sonuç kendiliğinden ortadan kalkacaktır. Yeni davacı bakımından ise, dava şartları yeniden incelenmelidir. Önceki davanın açıldığı tarih, yeni taraf bakımından da davanın açıldığı tarih olarak kabul edilmemelidir. Karşı tarafın rızasının alındığı tarih dahi yeni davanın açıldığı tarih olarak kabul edilmemeli, yeni davacının davaya katılacağını bildirdiği tarih davanın açıldığı tarih sayılmalıdır⁸⁴.

Davalı tarafta değişiklik olması halinde ise, önceki davalı ve yeni davalı bakımından şu sonuçlar ortaya çıkacaktır. Davadan ayrılan davalı bakımından, davanın geri alınması nedeniyle davanın açılmamış sayılmasına bağlanan sonuçlar doğmalıdır. Örneğin, dava açılmasıyla maddi hukuk bakımından zamanaşımı süresinin kesilmesi veya hak düşürücü sürenin korunması gibi sonuçlar kendiliğinden ortadan kalkacaktır. Davadan ayrılan davalı, daha önce dava açılmasıyla temerrüde düşmüş olsa dahi, bu sonuç ortadan kalkacaktır. Davalı tarafta değişiklik halinde, tarafın değiştirildiği tarih dikkate alınarak maddi hukuk ve usul hukuku bakımından ortaya çıkan sonuçlar belirlenmelidir. Örneğin, yeni davalının dava açılmasına bağlı olarak temerrüde düşmesi, ancak taraf değişikliğinin yeni davalıya tebliği ile mümkündür. Yetkili mahkemenin belirlenmesinde de artık yeni davalı dikkate alınarak sonuca varılmalıdır. Buna göre, şartları varsa yeni davalı mahkemenin yetkisine itiraz edebilmelidir. Yeni davalı mahkemenin yetkisine itiraz ederse, mahkeme bu konuda karar verirken taraf değişikliğinin sonuçlarını dikkate almalıdır. Aksi halde davacının kötü niyetle yanlış kişiyi davalı gösterip onun yerleşim yerinde dava açtıktan sonra, yeni davalıyı o

⁸⁴ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 316.

verde davaya devam etmeye zorlayabilir⁸⁵. Ayrıca yeni davalı, yeni savunma vasıtaları ileri sürüp bunlara ilişkin yeni deliller sunabilmeli veya daha önce sunulan delillerin içeriğine veya delil değerine ilişkin itirazlarını ileri sürebilmelidir⁸⁶. Daha genel bir ifade ile, hem davacı hem de davalı tarafta değişiklik olması halinde, davadan ayrılan davalının ileri sürmediği usule ve esasa ilişkin savunmaları, yeni taraf ileri sürebilir⁸⁷.

Davacı veya davalı tarafta değişiklik olması halinde, diğer taraf, yani yargılamada kalan taraf bakımından önceki usul işlemlerinin etkisinin ne olacağı da değerlendirilmelidir. Belirtmeliyiz ki, tarafın değişmesi ile yeni bir dava açılmış ve yeni bir usuli ilişki kurulmuş sayılması, davada kalan taraf bakımından önceki yargılamada yapılan tüm usul işlemlerinin etkisini kaybedeceği anlamına gelmez. Örneğin, önceki yargılamada bir vakıayı ikrar eden davalı, davacı tarafın değişmesinden sonra devam eden yargılamada da o ikrarıyla bağlı sayılmalıdır⁸⁸. Burada davacı tarafta değişiklik davalının rızasıyla gerçekleştiğinden, başka bir deyişle davalı rıza göstermeyerek iradi taraf değişikliğini engelleyebilecek durumda olduğundan, onun önceki ikrarıyla bağlı olması menfaatler dengesine uygundur ve aleyhine değildir. Aynı durum önceki yargılamada toplanan deliller bakımından da geçerlidir. Buna göre, önceki yargılamada elde edilen tanık beyanları, keşif, isticvap sonucu

⁸⁵ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 317.

⁸⁶ 21. HD, 5.3.2012, 8862/2955 (Legal) Karar için bkz. dn. 66; “Dosyadaki belediye başkanlığı yazıları ile imar krokisi dikkate alındığında, davaya konu taşınmazın imar planında temel eğitim alanı olarak ayrıldığı, sorumluluğun 222 Sayılı Kanun gereğince İl Özel İdaresi’ne ait olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple davalılardan Milli Eğitim Bakanlığı’nca dosyaya sunulan 3.8.2011 tarihli dilekçeye ekli yazı da dikkate alınarak, davacı vekilince taraf değişikliği hususunda verilen dilekçe sonrası İl Özel İdaresi’ne çıkartılan meşruhatlı davetiye üzerine adı geçen idarece verilen cevap dilekçesinde “Bu fahiş istemin bilirkişileri yanılğıya düşürmemesi için dava içerisinde sunacağımız delillerin sayın mahkemece dikkate alınmasını ve davanın reddini istiyoruz” denilmek suretiyle taraf değişikliğine açıkça itiraz edilmemiş ve davaya devam edilmesi gerektiği arzusu belirtilmiştir. HMK’nun tarafta irade değişikliğiyle ilgili 124. maddesinin 3 numaralı bendinde “Ancak, maddi bir hatadan kaynaklanan veya dürüstlük kuralına aykırı olmayan taraf değişikliği talebi, karşı tarafın rızası aranmaksızın hakim tarafından kabul edilir” hükmü yer almaktadır.” 5. HD, 15.10.2012, 11760/19481 (Kazancı).

⁸⁷ Alangoya, Tarafta Değişiklik, s. 80-81.

⁸⁸ Alangoya, Tarafta Değişiklik, s. 82.

ve belgeler davanın esası bakımından önemli ise devam eden yargılamada da değerlendirilebilmelidir⁸⁹.

Dar ve teknik anlamda iradi taraf değişikliği dışında, davanın taraflarının yanına ihtiyari veya mecburi dava arkadaşı olarak yeni tarafların eklenmesi durumunda ise, mahkeme ve taraf usul işlemlerinin sonuçları bakımından dava arkadaşlığının türüne göre usul hukukunda geçerli ilke ve kurallar uygulanmalıdır⁹⁰.

B. Yargılama Giderleri Bakımından

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 124. maddesinin son cümlesine göre, iradi taraf değişikliği sonucunda, hakim, davanın tarafı olmaktan çıkarılan ve dava açılmasına sebebiyet vermeyen taraf lehine yargılama giderlerine hükmeder. Burada kastedilen daha ziyade davalı taraf olmalıdır. Buna göre, davanın tarafı olmak çıkarılan davalı lehine yargılama giderlerine hükmedilmesi gerekir. Zira, mevcut davalının yanlış gösterilmesinde bu kişinin kusuru bulunmadığı gibi, muhatap olmaması gereken yargılama işlemleriyle de uğraşmak zorunda bırakıldığı için⁹¹, onun tarafından yapılan yargılama giderlerinin karşılanması gerekir.

Ancak, yanlış olarak davalı gösterilen kişi, taraf olarak gösterilmesine kendi davranışları ile sebep olmuşsa lehine yargılama giderlerine hükmedilmeyecektir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun, dürüstlük kuralına aykırılık sebebiyle yargılama giderlerinden sorumluluğu düzenleyen 327. maddesinin 2. fıkrası, 124. maddenin yorumlanmasında ve uygulanmasında yol gösterici olacaktır. Bu hükme göre, bir kişi davada sıfatı olmadığı halde, davalı sıfatı kendisine aitmiş gibi davranarak, davacının yanılmasına ve kendisine karşı dava açmasına neden olursa, davanın taraf sıfatı yokluğu nedeniyle reddedilmesi halinde, davalı yararına yargılama giderlerine hükmedilemez.

Yukarıda açıklanan ihtimalde davalının lehine yargılama giderlerine hükmedilemeyeceği açıktır. Bununla beraber, iradi taraf değişikliği halinde,

⁸⁹ Alangoya, Taraf Değişiklik, s. 82 vd.

⁹⁰ Bkz. Alangoya, Taraf Değişiklik, s. 71 vd.; Ulukapı, s. 33. Dava arkadaşlığının hüküm ve sonuçları hakkında ayrıca bkz. Alangoya, Dava Ortaklığı, s. 118 vd.; Ulukapı, s. 142 vd.

⁹¹ Bkz. HMK'nın 124. maddesinin Adalet Komisyonu gerekçesi.

davalının aleyhine yargılama giderlerine hükmedilebilmesinin mümkün olup olmadığı da yanıtlanmalıdır. Bu durumda ise ilk akla gelen, HMK'nın 329. maddesidir. Kanunun 329. maddesinin ilk fıkrasına göre, kötü niyetli davalı veya hiçbir hakkı olmadığı halde dava açan taraf, yargılama giderleri yanında karşı tarafın vekiliyle aralarında kararlaştırdıkları vekalet ücretinin tamamını veya bir kısmını ödemeye mahkum edilebilir. Ancak, kanımızca, iradi taraf değişikliği halinde, davalının kötü niyetli olduğu hallerde, bu hükme dayanarak davanın tarafı olmaktan çıkan taraf aleyhine yargılama giderlerine hükmedilmemelidir. Zira, bu hüküm, davanın reddi halinde davacı aleyhine, davanın kabulü halinde ise davalı aleyhine yargılama giderleri yanında, diğer tarafın vekiliyle aralarında kararlaştırdıkları vekalet ücretine hükmedilebilmesine olanak sağlayan bir düzenlemedir. Başka bir deyişle davada usulden veya esastan aleyhine karar verilen tarafın, kötüniyetli olması durumuna özgü caydırıcı nitelikte özel bir hükümdür.

SONUÇ

Taraf değişikliği, kanunun öngördüğü hallerde kendiliğinden gerçekleşmekteyse zorunlu (kanuni) taraf değişikliğinden, buna karşılık, kanunun öngördüğü belirli hallerde bir tarafın talebi ve karşı tarafın kabulü ya da mahkemenin izni ile gerçekleşmekte ise iradi taraf değişikliğinden söz edilir. İradi taraf değişikliği kural olarak davada söz konusu olabilir. Bununla beraber çekişmesiz yargı işlerinde de iradi taraf değişikliğine ilişkin hükümler kıyasen uygulanabilir.

Tarafın dava dilekçesinde yanlış gösterilmesi halinde, hem davacı hem de davalı tarafta, kural olarak, ancak karşı tarafın açık rızasıyla iradi taraf değişikliği mümkündür. Karşı tarafın rızasının alınmadığı hallerde, iradi taraf değişikliği belirli şartların var olması durumunda, hakimin izniyle de gerçekleşebilir. Bunlar HMK'da maddi hata nedeniyle tarafın değiştirilmesi, dürüstlük kuralına aykırı olmayan değişiklik talebi ve kabul edilebilir yanlış sebebiyle iradi taraf değişikliği olmak üzere üç başlık altında toplanmıştır.

Maddi hatadan kaynaklanan değişiklik talebi, her ne kadar HMK'nın 124. maddesinde iradi taraf değişikliği başlığı altında düzenlenmiş ise de, esasında gerçek anlamda bir taraf değişikliği değildir. Zira bu durumda yeni bir tarafın yargılamaya dahil edilmesi söz konusu değildir. Bu nedenle maddi

hata sebebiyle iradi taraf değişikliğini “tafafta düzeltme” veya “tafafta düzenleme” olarak nitelendirmenin daha uygun olacağı kanısındayız.

Yargıtay uygulaması da dikkate alındığında, dürüstlük kuralına aykırı olmayan iradi taraf değişikliğine, ölmüş kişiye karşı dava açılması ve yeterince araştırma yapılmış olmasına rağmen taraf sıfatında yanılma ve benzeri durumlar örnek verilebilir. Dava dilekçesinde tarafın yanlış veya eksik gösterilmesi kabul edilebilir bir yanılığıya dayanmaktaysa, hakim karşı tarafın rızasını aramaksızın taraf değişikliğini kabul edebilir. Belirtmeliyiz ki kabul edilebilir bir yanılığı olarak değerlendirilen haller, aynı zamanda dürüstlük kuralına aykırılık da teşkil etmeyeceğinden, HMK’nın 124. maddesinin 3 ve 4. fıkralarının aradığı şartlar aynı anda gerçekleşmiş olur. Kabul edilebilir yanılığı sebebiyle iradi taraf değişikliği halleri kapsamında ise, temsilcide yanılma, tüzel kişiliği olmayana dava açılması, resmi sicil ve kayıtlardaki hatanın tarafın yanlış gösterilmesine neden olması, tarafın eksik gösterilmesi halleri ve benzeri durumlar değerlendirilebilir.

İradi taraf değişikliğinin şekli şartları bakımından ise, taraf değişikliğinin kabul edilebilir olması özel bir dava şartı kabul edilmelidir. İradi taraf değişikliği ancak bunu isteyen tarafın mahkemedен talepte bulunması halinde mümkün olacaktır. Ayrıca, iradi taraf değişikliği ancak Kanunda düzenlen hallerden birinin var olması halinde mümkün olabilir. Bunlardan biri karşı tarafın rızası, diğeri ise mahkemenin iznidir. Kanunda iradi taraf değişikliğinin hangi zamana kadar yapılabileceği konusunda bir düzenleme bulunmamaktadır. Gerçek anlamda iradi taraf değişikliği sayılan hallerde, tarafta değişiklik talebi, ancak ilk derece mahkemesinde nihai karar verilinceye kadar ileri sürülürse sonuç doğurabilir. Buna karşılık, gerçek anlamda taraf değişikliği sayılmayan, maddi hata sebebiyle iradi taraf değişikliği (tafafta düzeltme) ise, ilk derece mahkemesinin yanı sıra bölge adliye mahkemesinde de nihai karar verilinceye kadar talep edilebilir. Zira, tarafta düzeltme (düzenleme) işleмиyle, davanın mevcut tarafının taraf sıfatına itiraz edilmemekte, taraf sıfatında değişiklik yapılması gerekmemektedir. Temyiz derecesinde de, temyiz dilekçesiyle tarafta düzeltme talep edilebilmeli ve Yargıtay talep üzerine veya re’sen tarafta düzeltme kararı verebilmelidir. Zira Yargıtay, temyiz incelemesinde tarafların kimliklerine ait yanlışlıklar ile yazı, hesap veya diğer açık ifade yanlışlıkları tespit ederse, alt derece mahkemesinin kararını bozmadan, düzelterek onama kararı verebilir.

Dava devam ederken taraf sıfatında değişiklik, taraflardan birinin ölümü veya ticari işletmenin devri gibi külli halefiyet hallerinde ya da dava konusunun devri gibi cüzi halefiyet hallerinde söz konusu olabilir. Bu hallerde zorunlu taraf değişikliği söz konusu olduğundan, iradi taraf değişikliği talep edilemeyecektir.

İradi taraf değişikliğinin taraflar ve yargılama bakımından sonuçları, taraf değişikliği konusunda benimsenen yaklaşıma göre farklılık arz etmektedir. Bu konuda Alman hukukunda ve bunu takip ederek Türk Hukukunda, genel olarak dava değişikliği teorisi, davanın geri alınması teorisi ve karma görüş ileri sürülmüştür. Davanın geri alınması teorisinden hareket eden ve bizim de katıldığımız karma görüşe göre, davaya katılan üçüncü kişinin (yeni tarafın), davadan ayrılan tarafın usul işlemlerinin sonuçlarıyla bağlı olması kural olarak kabul edilmemeli, bununla beraber, yeni tarafa daha önceki hukuki uyumsuzluğu devam ettirmek ve sonuçlarını değerlendirmek konusunda serbesti tanınmalıdır. Dava açıldıktan sonra taraf değişikliğine izin verilmesinin amacı, taraf değişikliği gerçekleşmeden önceki yargılama işlemlerinden yeni tarafla yürüyen davada da yararlanabilmektir. Böylece daha önceki yargılamada yapılmış bazı işlemlerin tekrarlanması gerekmeyecek, bu işlemlerin yapılması için ayrıca emek ve zaman harcanmayacak, masraftan tasarruf edilebilecektir.

Kaynakça

- Alangoya, Y.;** Yargılama Sırasında Tarafta (Yanda)İradi Olarak Meydana Gelen Değişme Hakkında Düşünceler, Makaleler, Der. Mert Namlı, İstanbul 2012, (s. 21-84).
- Alangoya, Y.;** Medeni Usul Hukukunda Dava Ortaklığı, 1965, Tıpkı Basım, İstanbul 1999.
- Alangoya, Y./Yıldırım, K./Deren Yıldırım, N.;** Medeni Usul Hukuku Esasları, İstanbul 2009.
- Ateş, M.;** Hukuk Muhakemeleri Kanunu Yargıtay İlke Kararları, C. I, Ankara 2014.
- Erişir, E.;** Medeni Usul Hukukunda Taraf Ehliyeti, İzmir 2007.
- Gross, B./Zuber, R.;** Berner Kommentar, Schweizerische Zivilprozessordnung, Bern 2012.
- Kale, S.;** Medeni Yargılamada Taraf Ehliyeti, İstanbul 2010.
- Karlı, A.;** Medeni Muhakeme Hukuku, İstanbul 2012.
- Kuru, B.;** Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. I, İstanbul 2001.
- Kuru, B.;** Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. IV, İstanbul 2001.
- Livschitz, M. M.;** Schweizerische Zivilprozessordnung, Herausgeber: Baker&McKenzie, Bern 2010.
- Pekcanitez, H./Atalay, O./Özekes, M.;** Medeni Usul Hukuku, 14. Bası, Ankara 2013.
- Postacıoğlu, İ. E.;** Medeni Usul Hukuku Dersleri, İstanbul 1975.
- Rechberger, W./Simotta, D. A.;** Grundriss des österreichischen Zivilprozessrecht, Erkenntnisverfahren, 8. Auflage, Wien 2010. s.
- Roth, H.;** Gewillkürter Parteiwechsel und Bindung an Prozesslagen, NJW 1988, (s. 2977-2984).
- Sascha, G.;** Die Parteiaenderung im Zivilprozess, JA 2012, (s. 689-692).
- Schwander, D.;** Kommentar zur Schweizerischen Zivilprozessordnung, Herausgeber: Thomass Sutter-Somm, Franz Hasenböhler, Christoph Leuenberger, Schultess Juristische Medien AG, 2013.

Spühler, K./Dolge A./Gehri, M.; Schweizerisches Zivilprozessrecht: und Grundzüge des internationalen Zivilprozessrecht, 9. Auflage, Bern 2010.

Sungurtekin Özkan, M.; Türk Medeni Yargılama Hukuku, İzmir 2013.

Umar, B.; Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Ankara 2011.

Üstündağ, S.; Medeni Yargılama Hukuku, C. I-II, İstanbul 2000.

Williseger, D.; Grundstruktur des Zivilprozess-Grundlagen, Grundelemente, Gerichtsverfahren, Schultess Juristische Medien AG, 2012.

Yılmaz, E.; Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Ankara 2013.

Yılmaz, E.; Medeni Yargılama Hukukunda Islah, 2. Bası, Ankara 2010.

Moroğlu, E.; Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Ortaklık Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, İstanbul 2004.

Kazancı Mevzuat ve İçtihat Bilgi Bankası.

Legal Bank Elektronik Hukuk Bankası.